

الرحلة الاصفهانية

حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

تحقیق علی رفیعی علامرودشتی

بخش دوم

۱. تکیه کتابفروشها و یا بقعه سادات کتابی، در سمت شمال غربی تکیه میرزا رفیعی نایبی، در جنوب غربی گورستان تخت فولاد واقع شده و به خاندان کتابفروش، تعلق داشت که به هنگام تأسیس فرودگاه اصفهان، در زمینهای تخت فولاد، تخریب گردید. در این تکیه و بقعه و اطراف آن، گروه بسیاری از عالمان و بستگانشان مدفون بوده‌اند: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۲۹.

۲. سادات کتابفروش که اکنون به کتابی شهرت دارند، از جمله سادات صحیح نسب و معروف اصفهان هستند که ابتدا در محله خواجه و سپس در محله سینه یابینی در کوچه سنگی، ساکن بوده‌اند و به علم، فضل و تقوا، شهرت داشته‌اند. نیای بزرگ این خاندان آقا میرسید محمد که نام کامل وی سید محمد حسین بوده و به «آقا سید محمد» شهرت داشته است، دارای هفت فرزند بوده که عبارتند از: سید محمدباقر، سید محمدجعفر «آقا سید محمد»، میر محمدصادق، سید محمد علی «سید علی»، سید مهدی، سید محمدهادی و سید محمدرضا که برخی گویند وی فرزند آقا میر سید محمد بوده است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۲۹-۱۴۱؛ تذکرة القبور، ص ۴۳؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۸۲.

۳. میر محمد صادق فرزند آقا میر سید محمد حسین «کتابفروش» (۱۲۱۰-۱۳۰۴ ق/ ۱۷۹۵-۱۸۸۷ م)، عالم، فقیه و از فضلا و مدرسان اصفهان که شاگرد و داماد سید محمدباقر حجت الاسلام بیدآبادی بوده و جد سادات کتابی به شمار می‌رود. او شاگردان فراوانی تربیت کرد که یکی از معارف شاگردانش، ملا عبدالکریم گزی، صاحب کتاب تذکرة القبور می‌باشد. آقا بزرگ نوشته است که خاندان وی به «کتابچی» شهرت دارند. او دارای آثار و تألیفاتی است، از جمله شرحی بر کتاب شرایع الاسلام می‌باشد. وی در روز پنجشنبه ۱۲ شعبان ۱۳۰۴، دیده از جهان فرو بست و در بقعه و یا تکیه کتابفروشها، در تخت فولاد به خاک سپرده شد: تاریخ اصفهان جابری، ص ۳۴۶؛ تذکرة القبور، آخوند گزی، ص ۴۳؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الثالث عشر)، ۶۲۳/۲/۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۳۹-۱۴۰؛ معجم المؤلفین، ۳۵۰/۳-۳۵۱؛ الذریعة، ۲۲۴/۱۳؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۸۲.

۴. آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمته الله، در حاشیه نوشته‌اند که این شجره را در دفتر مشجرات، در تاریخ ۱۳۵۶ قمری، ثبت کرده‌اند؛ سید محمد حسین فرزند علینقی از علما و فضلا بوده است: تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۸۲.

۵. شرح حالی از وی یافت نشد.

۶. هزار جریب، زمینی مسطح و مربع بود که چهار گوشه‌اش، به چهار برج آراسته و بیش از یک میلیون ذرع مساحت داشت. منوچهرخان خواجه که به حفظ بناهای صفویه اهتمام داشت، در تجدید آبادی آنجا همت گماشت و هر قدر از اراضی قابل درختکاری بود، مشجر و آنچه در خور زراعت بود، به کشاورزی اختصاص داد... قصر یا قلعه هزار جریب از بلندترین قصرهای سلطنتی بوده که در انتهای چهارباغ بالا، سر به فلک کشیده و محل تفریح مردم شهر و جلفا بوده و تمام شهر و بلوکات حوالی اصفهان، از آن قصر نمایان بوده است: تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۶۶-۱۶۷.

لباب سیر [یوم] الجمعة الثامن من ربيع الاول سنة ۱۳۵۰.

تکیه کتابفروشها: ۱

آقا میرسید محمد المشهور بـ «کتابفروش»: ۲.

آقا میر محمدصادق، نجله جدالسادة المشهورین بـ «کتابفروش»: ۳
الساکین باصفهان.

السید محمد حسین بن علی نقی بن الحاج میرابوالحسن بن محمدعلی، المدعو بـ «حاج میرزا کوچک» الشهیر بـ «کتابفروش» بن محمدهادی بن محمد مهدی بن محمدعلی بن عبدالله بن منصور بن عبدالله بن حبیب بن حسن بن جعفر بن محمد بن محمدعلی بن تاج الدین بن مرتضی بن محمدعلی بن محمد بن صدرالدین بن زین الدین بن امین الدین بن ابراهیم بن یحیی بن محمد بن ابراهیم بن عبدالله بن محمد بن علی الاصغر بن مولا زین العابدین علیه السلام وفاته سنة ۱۳۴۱ [الهجری]. نقلنا نسب هذه السلسلة من لوح قبر هذا الرجل وان لم اتحقق أنه من العلماء. ۴ ووجدنا [علی] لوح [ال] قبر، تاریخ وفات صاحبه سنة ۱۱۸۶ [الهجریة]. قال بعض المشایخ: أنه جد السادات الكتابفروشیة فی داخل التکیة.

سیف الدین مظفر الطیب ابن شمس الدین محمد الطیب، وفاته سنة ۵۱۰۹۸ [الهجری]. مدفنه او اخر تخته فولاد قریب قلعة هزار جریب. ۶

تکیه آقا سید ابوجعفر^۱:

حاج سید ابوجعفر، وفاته سنه ۱۳۲۵^۲ [الهجری] مدفنه فی تکیه مخصوصه به.

تکیه السید رضی^۳:

آقا میرزا علی محمد ولد میرزا باقر خلیفه سلطانی،^۴ قبره فی صحن تکیه السید رضی و وفاته ۱۳۴۸ [الهجری].

السید عبدالباقی القزوینی^۵ و وفاته سنه ۱۳۱۶ [الهجری] و قبره فی حجره من حجرات تکیه السید رضی.

آقا سید محمدباقر الحسینی،^۶ امام المسجد الجدید العباسی، وفاته سنه ۱۱۹۴ او سنه ۱۱۲۳ [الهجری]، مدفنه فی تکیه رضی.

السید علی رضا ابن السید محمدباقر الواعظ الخراسانی،^۷ نزیل اصفهان، وفاته سنه ۱۱۷۵ [الهجری].

السید رضی الدین بن محمد الحسینی الشیرازی،^۸ وفاته سنه

۱. تکیه آقا سید ابوجعفر خادم الشریعه، در جنوب گورستان تخت فولاد، مقابل تکیه مرحوم بروجردی قرار دارد و از آثار دوره قاجاریه است؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۵۵؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر، ۳/۳۴۶.

۲. آقا سید ابوجعفر فرزند آقا سید صدرالدین محمد عاملی اصفهانی «خادم الشریعه» (م ۱۳۲۴ یا ۱۳۲۵ ق / ۱۹۰۶ یا ۱۹۰۷ م)، عالم فاضل و فقیه اصولی، نواده شیخ جعفر کاشف الغطاء و داماد سید اسدالله فرزند حجت الاسلام اصفهانی است. از زندگانی وی اطلاع زیادی، در دست نیست، جز اینکه نوشته اند شاگرد سید اسدالله فرزند حجت الاسلام اصفهانی بوده و در ۱۳۱۳ قمری، به عتبات عالیات مشرف گردیده و پس از بازگشت به اصفهان، در سن هشتاد و چند سالگی، در ۱۳۲۴ و به قولی ۱۳۲۵ قمری درگذشته و در این مکان، به خاک سپرده شد و این تکیه و بقعه را به نام وی بر فراز قبرش ساختند و گاهی این بقعه را به نام فرزندش «تکیه حاج آقا مجلسی» نیز می خوانند. در سالهای اخیر، در هنگام تعریض خیابان، شبستان آن تخریب گردید. بسیاری از علما و وابستگانش نیز، در این بقعه، مدفون هستند که از آن جمله می توان به: سید آقا جان خواجویی؛ سید محمد فرزند سید محمد صادق حسینی، امام جماعت محله خواجو و داماد خادم الشریعه؛ حاج سید اسماعیل ریزی؛ حاج میرزا محمدباقر حکیم پاشی؛ حاج آقا حسن خادمی فرزند خادم الشریعه؛ حاج آقا شمس الدین خادمی فرزند دیگر خادم الشریعه و گروهی دیگر، اشاره کرد؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۵۶-۵۷؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۲۹۱، ۲۹۷؛ تکملة امل الآمل، ص ۲۴۲؛ اعیان الشیعه، ۲/۳۱۵؛ طبقات اعلام الشیعه (قر الثالث عشر)، ۱/۳۱؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۶۷.

۳. این تکیه - که به نام سید رضی الدین محمد فرزند محمد تقی موسوی شیرازی، بنا کرده اند - از آثار دوره صفوی است که بقعه مختصری دارد و در طول زمان خراب شده و تجدید بنا گردیده، در بعضی جهات آن، آثار دوره صفوی نمودار است. قبر آقا رضی الدین در داخل بقعه قرار گرفته و قبور بسیاری از اولاد و اعقاب او در همین بقعه و صحن آن وجود دارد و تا پیش از متروک شدن تخت فولاد، گروهی از علما و دانشمندان که در «رنان» - که اکنون «رهنان» نامیده می شود - ساکن و به «عاملی» شهره بوده اند، در این تکیه مدفون شده اند. برخی از مدفونین در این بقعه عبارتند از: میرسید احمد عاملی، داماد و شاگرد میرداماد و صاحب کتاب منهاج العارفين؛ سید احمد فرزند مرتضی شیرازی؛ سید محمدباقر

خاتون آبادی؛ سید محمدباقر عاملی «پیشماز»؛ میرسید علی مشتاق، شاعر و صاحب دیوان؛ محمد علی عارفچه، شاعر ادیب و جمعی دیگر؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۷-۱۱۸؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۳۹. برخی از مدفونین در این بقعه را خود آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمته‌الله اشاره کرده اند، نک: تاریخ اصفهان، ص ۱۷۸، ۳۱۱؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر، ۳/۳۴۷.

۴. شرح حالی از وی به دست نیامد.

۵. سید عبدالباقی سیفی قزوینی (م ۱۳۱۶ یا ۱۳۲۶ ق / ۱۸۹۸ یا ۱۹۰۸ م)، امام مسجد سفروچی (سرخ)، از زندگانی وی اطلاعی در دست نیست و به احتمال، او فرزند میرعبدالواسع قزوینی است که به وراثت، در اصفهان و تهران، امامت جمعه را داشته است؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۸؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۳۱۷؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۰۴.

۶. آقا سید محمد باقر حسینی (م ۱۱۹۴ ق / ۱۷۸۰ م) و یا میرزا محمدباقر پیشماز عاملی (م ۱۱۲۳ ق / ۱۷۱۱ م). به درستی معلوم نیست که منظور حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمته‌الله، کدام یک از این دو شخصیت علمی است. اگر منظور شخصی است که در ۱۱۹۴ قمری درگذشته است، شاید همان سید محمدباقر خاتون آبادی حسینی است که به گفته سید مصحح الدین مهدوی اصفهانی، در تاریخ ۱۱۹۳ قمری، درگذشته است (نک: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۸) و اگر منظور شخصی است که در ۱۱۲۳ قمری، چشم از جهان فرو بسته، وی همان میرزا محمد باقر پیشماز عاملی است که جد سادات عاملی «رهنان» است و امام مسجد شاه بوده و کتابها و آثار بسیاری از جمله: بحار الانوار را وقف نموده و بعضی او را برادر سید احمد عاملی دانسته اند و مرقدش در تکیه میرزا رضی می باشد؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۳۱۱؛ تذکره القبور یا رجال اصفهان، ص ۱۵۵؛ طبقات اعلام الشیعه (قرن الثاني عشر)، ص ۸۷؛ الذریعه، ۴/۸۴، ۲۶۱ و ۱۳/۳۹، ۹۷، ۱۶/۱۴۲ و ۱۷/۲۲۸ و ۱۹/۱۳ و ۲۲/۱۴۷ و ۲۴/۳۷۹ و ۲۵/۱۲۸ و ۲۶/۱۵۲ که تاریخ مرگش را ۱۱۲۷ قمری نوشته است و آنچه آخوند گزی نوشته، مؤید نظریه دوم است که منظور همان میرزا محمد باقر پیشماز است، نک: تذکره القبور، ص ۵۵؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۵۵.

۷. سید علی رضا فرزند سید محمدباقر واعظ خراسانی (م ۱۱۷۵ ق / ۱۷۶۱ م) و یا چنان که سید مصحح الدین مهدوی اصفهانی نوشته: سید علی رضا فرزند سید محمدباقر عاملی پیشماز که در هفدهم ربیع الاول ۱۱۷۵، چشم از جهان فرو بسته است، نک: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۸؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۴۱. به هر حال احتمال دارد که اینان دو نفر باشند؛ چون یکی از جبل عامل لبنان و دیگری از خراسان است.

۸. سید رضی الدین، محمد فرزند محمد تقی حسینی شیرازی (۱۰۹۱-۱۱۱۲ یا ۱۱۱۳ ق / ۱۶۸۰-۱۷۰۰ یا ۱۷۰۱ م). وی در شیراز دیده به جهان گشود و پس از فراگیری مقدمات در آن دیار، به اصفهان مهاجرت و در آنجا سکونت نمود و به تدریس پرداخته و امامت جماعت مسجد تخت فولاد که به نام خود او مسجد رضی الدین نامیده می شد، به عهده گرفت. وی صاحب آثار و تألیفاتی است که دو اثر او را آقا بزرگ دیده و نام برده است: یکی تفسیری به نام: نور الانوار و مصباح الاسرار، تفسیری مزجی، موجود در آستان قدس رضوی و دیگری: جامع الاحکام که آن هم در آستان قدس موجود است. اساتید او عبارتند از: صالح فرزند عبدالکریم بحرینی؛ عبدالعلی حویزی؛ فیض کاشانی و شیخ حرّ عاملی. از شاگردانش اطلاعی نداریم، جز یکی از آنان که شیخ یحیی فرزند مولی نبی بجستانی است. وی پس از درگذشت در همین مکان دفن شد و تکیه‌ای بر

۱۱۱۲ [الهجری]، مدفنه تکیته.

المیر سید احمدین المیرسید مرتضی الحسینی الشیرازی،^۱ وفاته سنة ۱۱۲۶ [الهجری]، مدفنه جنب الرضی فی التکیة.

المیرزا محمد مهدی المشهور بـ «نائب الصدر»،^۲ وفاته سنة ۱۲۶۷ [الهجری]، مدفنه حجرة الرضی.

تکیة آقا میرزا باقر چهارسوقی:^۳

آخوند مولانا حسن شهرستانی،^۴ وفاته سنة ۱۰۹۴ [الهجری].

آمیرزا محمدحسین شهرستانی^۵ ابنه.

ملا محراب،^۶ وفاته سنة ۱۲۱۷ [الهجری]، مدفنه صحن التکیة.

تکیة خوانساریها:^۷

حاج ملا محمد علی ولد ملا محمد صادق،^۸ وفاته سنة ۱۳۰۸

→ مزارش ساختند که به نام: «تکیة آقا رضی» معروف است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۸؛ اعیان الشیعة، ۲۹/۷؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الثانی عشر) ص ۲۷۴-۲۷۵؛ الذریعة، ۳۶۲/۲۴ و ۲۴۷/۲۶؛ فهرست النبای کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ص ۵۹۰ (که او را به عنوان رضی الدین، محمد فرزند فرزند محمد تقی تفرشی و در ص ۱۵۹، به عنوان رضی الدین، محمد فرزند محمد تقی حسینی معرفی کرده است؛ تذکرة القبور یاداشتمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۳۹.

۱. میر سید احمد فرزند میرسید مرتضی حسینی شیرازی (م ۱۱۲۶ ق/ ۱۷۱۴ م)، عالم جلیل القدر و از سادات مجدالاشرف شیراز که تولیت آستانه شاه چراغ را در شیراز به عهده داشته‌اند. وی دارای تفسیری بوده است: اعیان الشیعة، ۱۷۵/۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۸؛ معجم المؤلفین، ۳۰۶/۱؛ تذکرة القبور یاداشتمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۲۶.

۲. میر محمد مهدی فرزند سید محمدکاظم «نائب الصدر» (م ۱۲۶۷ ق/ ۱۸۵۱ م)، عالم فاضل. از زندگانی وی اطلاعی در دست نیست؛ جز اینکه نوشته‌اند او بر کتابهای جد خویش حواشی و تعلیقاتی نوشته است؛ تذکرة القبور گزی، ص ۵۵؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۸؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۸؛ تذکرة القبور یاداشتمندان و بزرگان اصفهان، ص ۵۱۲.

۳. چهارسو یا چهارسوق، یکی از محلات بزرگ، مشهور و معتبر اصفهان است که در سمت شرق شهر قرار گرفته است و بسیاری از علما و بزرگانی که در این محله سکونت داشته‌اند، به «چهارسوقی» یا «چهارسویی» شهرت داشته‌اند که از آن میان می‌توان عالم رجالی بزرگوار آقا میرزا محمد باقر چهارسوقی خوانساری، صاحب کتاب پراچ روضات الجنات (۱۲۲۶-۱۳۱۳ ق/ ۱۸۱۱-۱۸۹۵ م) را نام برد که از علمای بزرگ و مشاهیر اصفهان و ایران است و تکیة آمیرزا باقر چهارسوقی، به نام نامی ایشان می‌باشد. این تکیه، در قسمت جنوبی مصلاى اصفهان واقع در تخت فولاد و در نزدیکی تکیة آقا رضی الدین شیرازی و از آثار دوره قاجاریه است. در وسط تکیه، بقعه‌ای آجری است که قبر صاحب تکیه، آقا میرزا محمدباقر چهارسوقی، در آنجا بلند بسته شده و در چهار طرف تکیه، از طرف بزرگان و متمکنین، اتاقهایی بنا شده و عده‌ای از مشاهیر زمان و علما، در آنجا به خاک سپرده شده‌اند. برخی از مشاهیر که در این تکیه مدفون شده‌اند، عبارتند از: آقا سید محمدابراهیم فرزند محمدصادق موسوی چهارسوقی (م ۱۳۳۱ ق/ ۱۹۱۳ م)؛ میرزا محمد حسین فرزند صاحب روضات (م ۱۳۵۲ ق/

۱۹۲۳ م)؛ آقا جلال‌الدین فرزند آقا میرزا مسیح چهارسوقی (م ۱۳۶۰ ق/ ۱۹۴۱ م)؛ شیخ ابوطالب زاهدی گیلانی، پدر شیخ محمد علی حزین لاهیجی (م ۱۱۲۷ ق/ ۱۷۱۵ م) و گروهی دیگر از روضاتیها که از نوادگان صاحب تکیه هستند: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۷۷-۸۲؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۸، ۱۷۹، ۳۱۳؛ تذکرة القبور گزی، ص ۵۵-۵۷؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر، ۳/۳۴۶.

۴. آخوند مولا محمد حسن شهرستانی (م ۱۰۹۴ ق/ ۱۶۸۳ م). از تاریخ تولد و زندگانی او اطلاعی به دست نیامد، جز آنکه سید مصلح الدین مهدوی اصفهانی، اشاره‌ای مختصر به نام وی در مدفونین تکیة چهارسوقیها کرده است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۷۹.

۵. آمیرزا محمدحسین فرزند محمد حسن شهرستانی (سده دوازدهم قمری/ هفدهم میلادی). از زندگانی وی نیز اطلاعی نیافتیم؛ جز آنچه را که سید مصلح الدین مهدوی اصفهانی، در ذیل مدفونین در تکیة چهارسوقیها، به آن اشاره کرده است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۸۰.

۶. ملامحراب گیلانی (م ۱۲۱۷ ق/ ۱۸۰۲ م)، عالم، حکیم و عارف که نزد ملا اسماعیل خواجویی، آقا محمد بیادآبادی مازندرانی و قطب الدین محمد ذهبی شیرازی، دانش آموخته است و سپس از طرف استادش قطب الدین، برای ارشاد مردم، به اصفهان و عراق عجم اعزام شده است. وی استاد حاج محمد جعفر همدانی مجذوب علی شاه است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۸۰؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۸، ۳۰۷؛ تذکرة القبور، ص ۵۷؛ طریق الحقایق، ۲۱۴/۳، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۵۸، ۳۳۹؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۰۳.

۷. تکیة خوانساریها که به نام علامه محقق آقا حسین فرزند آقا جمال الدین محمد خوانساری اصفهانی (م ۱۰۹۹ ق/ ۱۶۸۸ م) می‌باشد؛ پس از مرگ و دفن وی در این مکان، به امر شاه سلیمان صفوی، بقعه‌ای عالی بر مزارش بنا نهادند و هم اکنون گنبد این تکیه، از آثار باستانی اصفهان، به شمار می‌رود. آرامگاه آقا حسین خوانساری در تخت فولاد و در ساحل جنوبی زاینده رود قرار دارد و تکیه‌ای نیز در مجاورت آن بنا شده است. بنای آرامگاه، شامل بقعه و گنبدی بر آن است. سر در آرامگاه با کاشیهای خشتی هفت رنگ، به خط ثلث تزئین شده است؛ ولی به غیر از یک ردیف سرکشهای حروف، در قسمت فوقانی کتیبه، چیز دیگری از آن باقی نمانده است. قسمتهای عمده‌ای از مقرنس‌گچیری سقف سر در تکیه نیز، فرو ریخته است. به ظاهر این تنها بقعه‌ای است که در دوره صفویه، به دستور پادشاه وقت، بر روی آرامگاه یکی از دانشمندان آن دوره، بر پا شده است. در داخل بقعه آقا حسین، تعداد دیگری از علمای دوره‌های بعد نیز، مدفون هستند و به همین دلیل، آن را «قبّة العلماء» هم می‌گویند. نمای داخلی این بقعه، با تزیینات گچی، به سبک دوره صفوی آراسته شده و نمای خارجی گنبد و دیوارهای بقعه با کاشیهای نفیس که به ویژه رنگ سفید تیره‌ای آن جلب توجه می‌کند، تزیین شده است؛ بناهای آرامگاهی (دایرة المعارف بناهای تاریخی ایران در دوره اسلامی)، ص ۱۵؛ آثار ملی اصفهان، ص ۸۲۶؛ گنجینه آثار تاریخی اصفهان، ص ۶۵۷-۶۵۹. این تکیه را «تکیة آقا حسین» و «تکیة آقا خوانساری» نیز می‌نامند و در طرف راست «تکیة شیخ محمد تقی» یا «تکیة مادر شاهزاده» قرار دارد و متصل به آن است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۰۸؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۷، ۱۷۸، ۳۳۴؛ تذکرة القبور گزی، ص ۴۹-۵۲؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر، ۳/۳۴۶.

۸. شرح حالی از ملا محمد علی فرزند ملا محمد صادق نیافتیم، جز اشاره‌ای کوتاه از سید مصلح الدین مهدوی که وفات وی را ۱۳۱۰ قمری نوشته است؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۴۴.

[الهجری]، مدفنہ حجره آقا حسین.

السید ابراهیم بن سلمان،^۱ وفاته سنة ۱۱۵۶ [الهجری]، مدفنہ حجره [آقا] حسین.

میرسید محمد المشهور بـ «منیرالدین الحسینی»، وفاته ۱۳۲۲ [الهجری]، ابن صدرالعلماء السید عبدالوهاب بن محمد بن مهدی بن محمدعلی بن ابی القاسم بن مؤمن بن الحسین بن عباد بن المیرنظام الدین ابی الفتح بن حبیب‌الله بن الحسین السکرکی بن غیاث الاسلام محمد بن میرشمس‌الدین محمد بن حبیب‌الله بن فرد بن نجیب بن محمد بن ناصرالدین عبدالمطلب بن مرتضی بن علی بن حسین بن بادشاه بن الحسین بن بادشاه بن عبدالله بن عقیل بن ابوطالب بن الحسین بن جعفر بن محمد بن السلیق عبدالله بن محمد الاکبر بن ابی محمد الحسن المحدث بن ابی عبدالله الحسین الاصفغری مولانا زین العابدین (ع).^۲

آقا میرزا محمد باقر،^۳ وفاته سنة ۱۲۰۴ [الهجری]، مدفنہ حجره [آقا] حسین.

آقا جمال الدین الخوانساری،^۴ وفاته سنة ۱۱۲۵ [الهجری]، مدفنہ فی حجره خاصة به.

آخوند ملا محمد باقر فشارکی،^۵ وفاته سنة ۱۳۱۴ [الهجری]، مدفنہ [آقا] حسین فی حجره آقا حسین.

۱. سید ابراهیم فرزند سید سلمان (م ۱۱۵۶ ق/ ۱۷۴۳ م). از زندگانی وی نیز اطلاعی به دست نیامد؛ جز آنکه مؤلف سیری در تاریخ تحت فولاد اصفهان، در ص ۱۰۸، ذیل مدفونین در تکیه خوانساریها، نامش را آورده است و در کتاب دیگر خود، از او به عنوان سید ابراهیم فرزند سید سلیمان نام برده و او را از علما و فضلاء اصفهان دانسته است؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۵۰.

۲. آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ع)، در حاشیه دستنویس خود، در مورد این شخص نوشته‌اند: «هذا من المدفونین بمشهد الرضا [ع] فلا تغفل» (برگ ۲۶۶)؛ اما سید مصلح الدین مهدوی، در ذیل مدفونین در تکیه خوانساریها، نام وی را آورده است؛ سیری در تاریخ تحت فولاد اصفهان، ص ۱۱۱.

۳. آقا میرزا محمد باقر (م ۱۲۰۴ ق/ ۱۷۸۹ یا ۱۷۹۰ م). از زندگانی وی اطلاعی به دست نیامد و سید مصلح الدین مهدوی، ذیل مدفونین در تکیه خوانساریها، از شخصی به نام «محمدباقر فرزند آقا امین» نام می‌برد که سال مرگ وی ۱۱۰۴ قمری است و به احتمال زیاد، منظور همین میرزا محمدباقر است و از زندگانی او نیز اطلاعی نداریم، بنابراین تاریخهای ارائه شده، می‌بایست تحریف شده باشد!

۴. آقا جمال الدین محمد فرزند آقا حسین خوانساری (م ۱۱۲۵ ق/ ۱۷۱۳ م)، عالم، فقیه، متکلم و حکیم نامور اصفهانی. وی نزد پدر خود آقا حسین خوانساری و آخوند محمد باقر سبزواری و به قولی علامه مجلسی، دانش آموخته و به مدارج بالای علمی رسید و پس از مرگ پدر و علامه مجلسی، به ریاست حوزه علمیه اصفهان رسید و شاگردان فراوانی را تربیت کرد که از آن جمله می‌توان: محمد اکمل اصفهانی و ملا رفیع مشهدی را نام برد. او دارای آثار و تألیفات بسیاری است که آقا بزرگ تهرانی و دیگران آنها را نام برده‌اند. برخی

از آثار وی عبارتند از: حاشیه شرح لمعه؛ حاشیه شرح المختصر للباغی؛ حاشیه علی حاشیه الخضری؛ حاشیه تهذیب الاحکام؛ حاشیه کتاب من لایحضره الفقیه؛ حاشیه الشرایع؛ حاشیه الشفاء؛ حاشیه الاشارات؛ شرح فارسی غرر و درر؛ شرح حدیث البساط؛ ترجمة الفصول المختارة علم الهدی.

از آثار منسوب به او کتاب کثوم نه است که در ۱۳۱۰ و ۱۳۵۲ قمری به چاپ رسیده است؛ اما دیگر آثار وی که به صورت خطی در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ع) موجود است، عبارتند از: احکام نماز، به شماره «۳۶۹۷»؛ احکام نیت، به شماره «۳۶۹۷»؛ ترجمة الصلاة، به شماره «۳۰۳۴»؛ ترجمة مفتاح الفلاح، شیخ بهایی، به شماره‌های «۸۱۹، ۹۹۲، ۲۸۱۶، ۷۲۰۸»؛ ذخیره القیامة در ترجمة منهاج الکرامه، به شماره «۱۰۳». مجموعه‌ای از رسائل وی نیز، در کتابخانه مدرسه صدر اصفهان موجود است. بعضی تاریخ مرگ وی را، ۱۱۲۱ قمری نیز، نوشته‌اند؛ امل الآمل، ۵۷/۲؛ تعلیقة امل الآمل، ص ۱۱۲؛ ریاض العلماء، ۱۱۴/۱؛ روضات الجنات، ۲۱۴/۲-۲۱۵؛ جامع الرواة، ۱۶۴/۱؛ طرائف المنال، ۷۴/۱؛ لؤلؤة البحرین، ص ۹۰؛ الاجازة الکبیرة، جزائری، ص ۴۲؛ نجوم السماء، ص ۱۹۱-۱۹۲؛ مستدرک الوسائل، ۱۵۵/۳؛ قاموس الاعلام، ۲۸۴/۱؛ قصص العلماء، ص ۲۰۸؛ ریحانة الادب، ۵۴/۱؛ الکنی و الالقاب، ۱۵۳/۲؛ الفوائد الرضویة، ص ۸۳؛ معجم المؤلفین، ۱۵۴/۳؛ اعیان الشیعة، ۲۳۱/۹؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الثانی عشر)، ص ۱۴۶-۱۴۸؛ الذریعة، موارد متعدد (نک: فهرس اعلام الذریعة، ۴۶۵/۱)؛ معجم رجال الحدیث، ۱۹/۱۶-۲۳-۲۴؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۳۸؛ سیری در تاریخ تحت فولاد اصفهان، ص ۱۰۸؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۷، ۱۷۸، ۳۲۵، ۳۲۶؛ تذکرة القبور گزی، ص ۵۱؛ جهان تاریخ، ۲۹۲/۱.

۵. آخوند ملا محمد باقر فرزند محمد جعفر فشارکی اصفهانی (م ۱۳۱۴ یا ۱۳۱۵ ق/ ۱۸۹۶ یا ۱۸۹۷ م)، فقیه اصولی، متکلم و خطیب معروف عهد قاجار. تاریخ تولد وی دانسته نیست؛ اما در قریه فشارک اصفهان، دیده به جهان گشود و پس از فراگیری مقدمات، به اصفهان رفت و از مجلس درس شیخ محمدباقر فرزند محشی «معالم» و سید حسن مدرس استفاده و دانش آموخت و به مدارج بالایی دست یافت، سپس خود به تدریس و وعظ و خطابه پرداخت که در اصفهان و تهران وعظ می‌نمود. یکی از شاگردان برجسته او میرزا سید ابراهیم شمس‌آبادی بوده است. او دارای آثار و تألیفات فراوانی است؛ اما آنچه به چاپ رسیده، عبارتند از: آداب الشیعة المطهرة، چاپ ۱۲۹۵ قمری؛ آداب الصلاة که به همراه اسباب الفقر و الغناء و ذخیره المعاد، در ۱۳۳۲ قمری منتشر شده است؛ اعمال سه ماه، در ادعیه، چاپ ۱۳۳۰ قمری؛ رساله در وقایع دعه اول محرم، همراه با عنوان الکلام و تزیین المؤمنین فی رد ضربات المحدثین و العشریة، در مقتل، در ۱۳۲۰ ق، در اصفهان و ۱۳۳۳ و ۱۳۴۸ و ۱۳۶۸ ق، در تهران، انتشار یافته‌اند. وی رساله‌های فراوانی در فقه و حواشی بسیاری بر کتابهای فقهی و اصولی نوشته است. فشارکی ۶۳ سال عمر کرد و در این مدت امامت جماعت مسجد «غدویه» (قدویه) یا قطیبه را در خیابان چهارسوق شیرازیه و امامت جماعت مسجد محله نو و احيای شهبای جمعه و غیر آن در مسجد و مصلا، تخت فولاد، به عهده داشت؛ تذکرة القبور گزی، ص ۵۳-۵۴، ۸۸؛ تکملة نجوم السماء، ۴۰۰/۱؛ سیری در تاریخ تحت فولاد اصفهان، ص ۱۰۸؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۲۸۵، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۵۶؛ علماء معاصرین خیابانی، ص ۶۵؛ فوائد الرضویة، ص ۴۰۴؛ معجم المؤلفین، ۱۵۵/۳؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الرابع عشر)، ۲۰۰/۱؛ مستدرکات اعیان الشیعة، ۲۱۶/۳؛ مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، ۴۲/۲؛ فهرست کتابهای چاپی فارسی مشار، ۲۵۷۴/۲؛ الذریعة، ۲۱/۱، ۲۲ (نک: فهرس اعلام الذریعة، ۲۷۹/۱ - ۲۸۰)؛ تاریخ اجتماعی اصفهان، ۲۰۱/۳-۲۰۲؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۶۴-۱۶۵.

۴۸۷۱، ۷۳۱۱» در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمته به صورت خطی موجود است و چند اثر وی به چاپ رسیده که عبارتند از: تعلیقه الآقا حسین الخوانساری علی الحاشیه الّتی علقها المحقق السبزواری علی الرسالة شبهة الاستزمام، تهران، ۱۳۱۷ قمری؛ الرسالة فی مقدمه الواجب، ۱۳۱۷/۱ قمری که ردی بر محقق سبزواری، نایینی و قزوینی است؛ مشارق الشمس فی شرح الدرر، تهران، ۱۳۰۵ و ۱۳۱۱ قمری که فرزندش آقا رضی، آن را تکمیل نموده است. پس از مرگ و دفن در تخت فولاد، به دستور شاه سلیمان صفوی، بر مزار وی بقعه‌ای عالی ساختند: تذکره نصرآبادی، ص ۱۵۲؛ ریاض العارفین، ص ۳۱۶؛ جامع الرواة، ۱/۲۳۵، امل الآمل، ۱۰/۱۲، سلافة المصر، ص ۴۹۹؛ ریاض العلماء، ۵۷/۲ - ۶۰؛ تعلیقه امل الآمل، ص ۱۴۰-۱۴۱؛ روضات الجنات، ۳۴۹/۲-۳۵۸؛ طرائف المقال، ۱/۷۴؛ الاجازة الکبيرة جزایری، ص ۳۷؛ نجوم السماء، ص ۱۰۹؛ لؤلؤة البحرین، ص ۹۱؛ مستدرک الوسائل، ۳/۴۰۸؛ وقایع السنین والاعوام، ص ۵۰۹، ۵۱۴، ۵۲۹، ۵۴۱-۵۴۲؛ هدیة العارفین، ۱/۳۲۴؛ ایضاح المکنون، ۳/۴۸۵؛ فوائد الرضویة، ص ۱۵۲؛ هدیة الاحباب، ص ۲۳۴؛ ربحانة الادب، ۵/۲۳۹-۲۴۲؛ تمة المنتهی، ص ۵۹۰؛ جهان تاریخ، ۱/۲۹۲-۲۹۳؛ معجم المؤلفین، ۴/۴۸۴؛ اعیان الشیعة، ۶/۱۴۸-۱۵۰؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الحادى عشر)، ص ۱۶۶-۱۶۷؛ الذریعة، ۱/۱۸۸، ۳۰۸ و ۸۱/۲ و سایر مجلدات (نک: فهرس اعلام الذریعة، ۱/۶۵۸)؛ مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، ۲/۸۶۰-۸۶۲؛ فهرست کتابهای چاپی عربی مشار، ص ۱۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۳۲۵، ۳۲۸؛ تذکره القیود گزری، ص ۴۹-۵۱، ۵۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰؛ تذکره القیود یا دانشندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۹۷-۲۹۸.

۵. میرزا محمد رحیم شیخ الاسلام (م ۱۲۳۹ ق / ۱۸۳۳ م)، فرزند میرزا مرتضی، فرزند شیخ عبدالمطلب، فرزند میرزا رحیم اول، فرزند میرزا محمد جعفر سبزواری؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان، ۳/۲۲۰؛ تذکره القیود یا دانشندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۲۸.

۶. حاج ملاحسین علی فرزند نوروز علی تویسرکانی (م ۱۲۸۶ یا ۱۲۸۸ ق / ۱۸۶۹ یا ۱۸۷۱ م)، فقیه اصولی و متکلم، او مقدمات علوم را در بروجرود آموخت، سپس به اصفهان رفت و از شیخ محمد تقی اصفهانی، دانش آموخت و به مقام ققاهت رسید و خود به تدریس پرداخت و در مسجد محله ایلچی اقامه جماعت می‌کرد و برای اقامه نماز جمعه به درجه می‌رفت. میرزا عبدالغفار تویسرکانی، شاگرد اوست و کسانی چون: محمد تقی بن احمد تویسرکانی، میرزا محمد همدانی «امام الحرمین»، شیخ عبدالحسین شیخ العراقین، از او اجازه گرفته و روایت کرده‌اند. آثار او عبارتند از: ردّ رکن رابع، به شماره‌های «۴۴۰۰ و ۲۷۴۷۰»؛ رساله عملیه، به شماره «۶۲۹۴»؛ شهاب ثاقب، به شماره‌های «۴۱۶۶ و ۷۴۶۹»؛ فصل الخطاب، به شماره «۱۴۹۵»؛ کشف الاسرار فی احکام الائمة الاطهار، به شماره‌های «۵۲۴۰، ۷۳۸۹، ۷۳۹۰»؛ نجات المؤمنین، به شماره‌های «۳۴۷۰، ۵۵۷۰، ۵۸۸۴»، در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رحمته موجود است. قبر وی در پایین پای آقا حسین و آقا جمال خوانساری، در تکیه خوانساریها در کنار ایوان می‌باشد؛ المآثر والآثار (چهل سال تاریخ ایران)، ۱/۲۰۸ و ۲/۷۶۰؛ روضات الجنات، ۸/۲۲۴-۲۲۶؛ تکملة نجوم السماء، ۱/۲۱۱؛ مستدرک الوسائل، ۳/۴۰۰؛ اعیان الشیعة، ۶/۱۳۱؛ معجم المؤلفین، ۱/۶۲۶؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الثالث عشر)، ۲/۳۶۳ (حسنعلی) و ۳۳۹-۳۳۸ (حسنعلی)؛ الذریعة، ۲/۱۹۷، ۵/۶۳، ۱۰/۳۰۱ و ۶/۵۶ و ۱۰/۱۸۲ و ۱۱/۲۰ و ۱۳/۳۳۲ و ۱۶/۲۲۸ و ۱۸/۱۲ و ۱۸ و ۱۹/۹ و ۲۱/۵۲، ۳۸۱ و ۲۴/۶۳ و ۲۶/۲۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۸؛ تذکره القیود گزری، ص ۵۲، ۳۱؛ تذکره القیود یا دانشندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۰۶.

الحاج میرسید علی الطباطبائی البروجردی،^۱ وفاته سنة ۱۳۰۶ [الهجرى]، مدفنه جنب الفشارکي.

ابن الحاج میرسید علی، المیرزا مهدي،^۲ وفاته سنة ۱۳۰۴ [الهجرى] و دفن بجنب ابيه.^۳

آقا حسین [ال] خونساری،^۴ وفاته سنة ۱۰۹۹ [الهجرى]، فی حجره ابنه.

میرزا محمد رحیم شیخ الاسلام،^۵ وفاته سنة ۱۲۴۹ [الهجرى]، مدفنه حجره الخونساری.

الحاج ملاحسین علی تویسرکانی،^۶ وفاته سنة ۱۲۸۶ [الهجرى]، مدفنه حجره الخونساری.

۱. حاج میرسید علی فرزند سید عبدالکریم فرزند سید علی طباطبائی بروجرودی اصفهانی (م ۱۳۰۶ ق / ۱۸۸۸ م)، عالم و فقیه اصولی. وی در بروجرود دیده به جهان گشود و پس از گذراندن مقدمات، به اصفهان مهاجرت کرد و نزد شیخ محمد جعفر آواده‌ای و شیخ محمد مهدی کلباسی و سید اسدالله فرزند سید حجت الاسلام شفتی و بعضی اساتید دیگر دانش آموخت و به مقام ققاهت و اجتهاد رسید و از آن پس، خود به تدریس پرداخت. او امامت جماعت مسجد محله درب کوشک را به عهده داشت و حدود سال ۱۳۰۰ قمری، به عتبات عالیات مشرف و پس از بازگشت به اصفهان، در روز پنجشنبه دهم ربیع الاول ۱۳۰۶، دیده از جهان فرو بست و در تکیه آقا حسین خوانساری در تخت فولاد، به خاک سپرده شد. قبر وی در بالای سر آقا حسین در داخل بقعه قرار دارد. از آثارش می‌توان به: شرح هدیة شیخ حرّ عاملی و مباحث اصول فقه، اشاره نمود که آقا بزرگ تهرانی آن را نزد فرزند وی دیده است؛ تذکره القیود گزری، ص ۵۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۱؛ اعیان الشیعة، ۸/۲۶۷-۲۶۸؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الرابع عشر)، ۴/۱۴۰-۱۴۱؛ الذریعة، ۲/۲۰۷-۱۴۳/۱۷۳؛ معجم المؤلفین، ۲/۴۶۲؛ المآثر والآثار، ۱/۲۱۴، ۲۳۱ و ۲/۷۶۸؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۸.

۲. میرزا مهدی فرزند سید علی فرزند عبدالکریم طباطبائی بروجرودی اصفهانی (م ۱۳۰۴ ق / ۱۸۸۴ یا ۱۸۸۷ م)، عالم فاضل، از تولد و زندگانی وی اطلاعی در دست نیست؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۱.

۳. چون وی پیش از پدر خود دیده از جهان فرو بسته است، عبارت «و دفن بجنب ابيه» شاید درست نباشد و بهتر است عبارت: «المدفون جنب ابيه» یا «مدفنه بجنب ابيه» به کار برده شود.

۴. آقا حسین فرزند جمال الدین محمد فرزند حسین خوانساری اصفهانی (۱۰۱۶-۱۰۹۸ یا ۱۰۹۹ ق / ۱۶۰۷-۱۶۸۷ یا ۱۶۸۸ م)، عالم و فقیه اصولی و ملقب به: «استاد الكلّ فی الكلّ» و «استاد البشر» که در میان محققان زمان خود کم نظیر بود. او فقه را نزد ملا محمد تقی مجلسی اول و حکمت را از میرفندرسکی و علوم عقلی را از ملا حیدر خوانساری آموخت و از ملا محمدباقر مجلسی دوم و ملا محمدباقر سبزواری اجازه گرفت. کسانی چون: میرمحمد صالح خاتون آبادی، داماد مجلسی؛ ملا میرزا شیروانی؛ شیخ جعفر قاضی؛ سید نعمت‌الله جزایری؛ فاضل سراب؛ ملا علی رضا تجلی شیرازی و فرزندان خودش آقا جمال و آقا رضی، از وی دانش آموختند. آثار و تألیفات فراوانی داشته که برخی از آنها مانند: حاشیه الاشارات و المحاکمات، به شماره‌های «۲۱۳، ۴۸۴۰، ۵۱۰۴، ۶۵۲۳، ۶۶۹۵ و ۷۸۸۵»؛ شبهة الاستزمام، به شماره‌های «۴۸۸، ۴۸۷۱»؛ الکتبی، به شماره «۶۷۴»؛ مشارق الشمس فی شرح الدرر، به شماره‌های «۱۴۲۶ و ۶۵۵۰»؛ مقدمه الواجب، به شماره‌های «۱۴۲،

- الحاج ملا محمدعلی الاصفهانی،^۱ وفاته سنة ۱۳۰۱ [الهجري].
 ملا محمد مهدي هرندي،^۲ [وفاته] سنة ۱۱۵۹ [الهجري].
 ملا عبدالله قمشه،^۳ وفاته سنة ۱۲۶۱ [الهجري]، مدفنه صحن
 الخونساري.
 آخوند مفيدالله قمشه،^۴ وفاته سنة ۱۲۹۳ [الهجري]، مدفنه جنب
 ملاعبدالله.
 آقا ميرزا حسن علي بن الميرزا ابوطالب الالماسي المجلسي،^۵
 وفاته ۱۲۲۷ [الهجري]، في صحن الخونساري.
 ابنه الميرزا نورالدين،^۶ دفن بجنبه في حدود سنة ۱۳۴۷
 [الهجري] وفاته.
 آقا ميرزا حيدر علي والد الميرزا حسين علي الالماسي،^۷ وفاته
 سنة ۱۲۱۴ [الهجري]، دفن [في] صحن الخونساري.
 آقا سيد شفيح شوشتری جزائري،^۸ مدفنه صحن الخونساري،
 وفاته سنة ۱۲۷۴ [الهجري].
 ابنه السيد محمد.^۹
 آقاكمال ابن آقا حسين الخونساري،^{۱۰} جنب آقا جمال ولالوح له.
 ملا محمد صادق بيكاني،^{۱۱} من بلدة شيخنا الانصاري.
 ومن المدفونين ملا حق التكيه المذكورة:

۱. حاج ملا محمد علی اصفهانی (م ۱۳۰۱ ق / ۱۸۸۴ م). گویا از عالمان عصر
 ناصرالدین شاه قاجار است که مدتی امامت جمعه اصفهان را به عهده داشته است
 و جز این اطلاعی از او یافت نشد: المآثر و الآثار (چهل سال تاریخ ایران)، ص
 ۲۴۸؛ طبقات اعلام الشيعة (قرن الثالث عشر)، ص ۸۲۱؛ تذكرة القیور یا دانشمندان
 و بزرگان اصفهان، ص ۴۴۴-۴۴۵.
 ۲. ملا محمد مهدي هرندي (م ۱۱۵۹ ق / ۱۷۴۶ م). از زندگانی وی اطلاعی یافت
 نشد و تنها سيد مصلح الدين مهدي، از او نام برده است: سیری در تاریخ تخت
 فولاد اصفهان، ص ۱۱۱.
 ۳. ملا عبدالله قمشه (م ۱۲۶۱ ق / ۱۸۴۵ م). شرح حال وی نیز جز آنچه سيد
 مصلح الدين مهدي نوشته، چیز دیگری یافت نشد: سیری در تاریخ تخت فولاد
 اصفهان، ص ۱۱۰؛ رجال اصفهان یا تذكرة القیور، ص ۲۱۹؛ تذكرة القیور یا
 دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۲۱.
 ۴. آخوند مفيدالله قمشه (م ۱۲۹۳ ق / ۱۸۷۶ م). از زندگانی وی اطلاعی یافت
 نشد؛ نک: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۱؛ تذكرة القیور یا دانشمندان
 و بزرگان اصفهان، ص ۵۰۲-۵۰۳؛ رجال اصفهان یا تذكرة القیور، ص ۲۳۱.
 ۵. آقا ميرزا حسن علي فرزند ميرزا ابوطالب فرزند ميرزا محمدتقي فرزند ميرزا
 كاظم الماسي فرزند مولا عزيزالله فرزند مولا محمدتقي مجلسي (م ۱۲۲۷ ق /
 ۱۸۱۲ م)؛ عالم فاضل و از نوادگان مجلسی اول که از پسرعمویش حیدرعلی
 اجازه گرفته است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰؛ اعیان الشيعة،
 ۱۵۷/۵؛ طبقات اعلام الشيعة (قرن الثالث عشر)، ص ۳۶۲-۳۶۳؛ الذريعة،
 ۱۹۱/۱؛ تذكرة القیور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۷۶. با این تذکر که در
 جای دیگری او را «حسین علی الماسی» نوشته است (ص ۳۰۵).
 ۶. ميرزا نورالدين فرزند ميرزا حسين علي فرزند ميرزا ابوطالب الماسي مجلسي
 (۱۲۷۴-۱۳۴۷ ق / ۱۸۵۷-۱۹۲۸ م)، واعظ، اديب، شاعر و از آزادی خواهان

- صدر مشروطيت و متخلص به «چهره» است. بیش از این مطلبی از او یافت نشد:
 سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۱؛ تذكرة القیور یا دانشمندان و بزرگان
 اصفهان، ص ۵۲۵ و نگاه کنید: ص ۳۰۹.
 ۷. آقا ميرزا حيدر علي فرزند ملا عزيزالله فرزند محمدتقي الماسي فرزند محمد
 كاظم فرزند مولا عزيزالله فرزند ملامحمدتقي مجلسي (۱۱۴۶-۱۲۱۴ ق /
 ۱۷۳۳-۱۷۹۹ م)، عالم فاضل و از نوادگان مجلسی اول. وی نزد مير عبدالباقي
 فرزند ميرمحمد حسين خاتون آبادی دانش آموخته و فرزندانش آقا محمدعلی،
 ميرزا محمد كاظم، ميرزا محمدتقي، ميرزا عزيزالله و همچنين ميرزا محمد
 صالح، از او دانش آموخته و اجازه گرفته‌اند. او دارای آثار و تألیفاتی است
 که آقا بزرگ تهرانی آنها را در الذريعة آورده است. پس از مرگ و به خاک
 سپاری، محمد كاظم و الله اصفهانی اشعاری در ماده تاریخ وفات وی سرود که
 آنها را بر سنگ قبر وی نوشتند. سه اثر او عبارت است از: رسالة في مفقود الخبر؛
 المنتهب الي بني هاشم من طرف الامر و تذكرة الانساب یا انساب المجلسي که هر سه
 کتاب نزد محدث نوری بوده و آقا بزرگ آنها را دیده است: سیری در تاریخ
 تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰؛ مرآت الاحوال جهان نما، ۵۸، ۵۰، ۶۴، ۶۵،
 ۶۶، ۶۷، ۷۰، ۷۵، ۹۵، ۱۰۰، ۱۰۷، ۱۱۰؛ نجوم السماء، ص ۳۳۴-۳۳۵؛ اعیان
 الشيعة، ۲۷۳/۶؛ معجم المؤلفين، ۶۶۵/۱؛ طبقات اعلام الشيعة (قرن الثالث عشر)،
 ص ۴۵۱-۴۵۲؛ الذريعة، ۱۹۰/۱، ۱۹۱ و مجلدات ديگر (نک: فهرس اعلام
 الذريعة، ۷۵۲/۱) در ضمن وی پدر ملا حسين علی نیست، بلکه پسر عم اوست
 (نگاه کنید به: تذكرة القیور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۰۸-۳۰۹؛ مکارم
 الآثار، ۵۲۹/۲).
 ۸. سيد شفيح شوشتری جزایری فرزند سيد محمد فرزند سيد عبدالکريم فرزند
 سيد محمد جواد فرزند سيد عبدالله فرزند سيد نورالدين (۱۲۱۱-۱۲۷۴ ق /
 ۱۷۹۶-۱۸۵۸ م)، عالم فاضل و از نوادگان سيد نعمت‌الله جزایری است. وی در
 علم رجال مهارت فراوان داشته است و آثار و تألیفاتی دارد که از آن جمله:
 حاشية نقد الرجال تفرسی؛ كشف الزیاض، حاشية على الزیاض و فوائد متفرقة در علم
 رجال را می‌توان نام برد. او در اصفهان و در محله در دشت، سکونت داشت و به
 درس و مباحثه و اقامه جماعت و ارشاد مردم اشتغال داشت: تذكرة القیور یا
 دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۷۰؛ مصنفی المقال، ص ۱۹۴؛ معجم المؤلفين،
 ۳۴۵/۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰.
 ۹. سيد محمد فرزند سيد شفيح شوشتری جزایری (۱۲۴۹-۱۳۲۳ ق /
 ۱۸۳۳-۱۹۰۵ م)، عالم فاضل و مدر مطلع و زاهد منزوی. او نیز چون پدر خود
 در علم رجال، چیره‌دست بود. وی پس از مرگ، در تکیه آقا مير سيد محمد
 شهبانیه، به خاک سپرده شد: تذكرة القیور گزی، ص ۵۴؛ تذكرة القیور یا
 دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۷۰-۳۷۱.
 ۱۰. آقاكمال الدين فرزند آقا حسين خوانساری. از تاریخ تولد، زندگانی و مرگ
 وی اطلاعی به دست نیامد، جز اینکه نوشته‌اند وی نیز، چون دو برادر خود عالم
 و دانشمند بوده و در اصفهان می‌زیسته و پس از مرگ در بقعه و آرامگاه پدر
 خود، به خاک سپرده شده است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۹۱۱؛
 تذكرة القیور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۹۹.
 ۱۱. ملامحمد صادق فرزند ملا احمد بيكاني (م ۱۲۹۰ ق / ۱۸۷۳ م)، عالم فاضل
 و از شاگردان شيخ مرتضی انصاری که پس از رسیدن به مقام اجتهاد، به اصفهان
 مراجعت کرد و به تدریس و تألیف پرداخت؛ اما در سنین جوانی، در همانجا،
 دیده از جهان فرو بست و در ایوانچه بیرون بقعه و تکیه آقا حسين خوانساری، به
 خاک سپرده شد: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۰؛ تذكرة القیور گزی،
 ص ۵۴؛ تذكرة القیور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۷۸؛ زندگانی و شخصیت
 شيخ انصاری، ص ۴۱۳.

السید محمد منیرالدین الحسینی،^۱ المتوفی سنة ۱۲۰۰ [الهجری] و هو غیر السید منیر الدین المدفون فی خراسان.

تکیه ریزی:^۲

آقا شیخ مرتضی ریزی،^۳ وفاته سنة ۱۳۲۹ [الهجری]، مدفنه فی تکیه مخصوصه به علیه السلام.

تکیه فیض علی شاه:^۴

مولانا عبدالحسین الملقب بـ «فیض علی شاه»^۵ ابن السید محمد علی امام جمعه اصفهان، وفاته سنة ۱۱۹۴ [الهجری]، مدفنه بقعة خاصة به. المیرزا محمدرضابن حاج میرزا جواد نمازی العارف،^۶ وفاته سنة ۱۳۰۱ [الهجری]، مدفنه جنب فیض علی شاه.

مولانا محمد ابراهیم المقدس بن المولا محمد مهدی،^۷ وفاته سنة ۱۲۸۹ [الهجری]، مدفنه قریب فیض علی [شاه].

ملا محمد باقر بن ملا محمد مهدی القمشه،^۸ وفاته سنة ۱۳۱۶ [الهجری]، مدفنه قریب بقعة فیض علی شاه.

مصنئی:^۹

السید عبدالله بن یحیی الحسینی الکرملاتی،^{۱۰} [وفاته] سنة ۱۱۲۶

۱. سید محمد منیرالدین حسینی (م ۱۲۰۰ ق/ ۱۷۸۶م)، عالم فاضل و متقی. از زندگانی وی نیز، اطلاعی به دست نیامد جز اینکه سید مصلح الدین مهدوی، وی را در شمار مدفونین در تکیه خوانساریها ذکر کرده است: تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۷۴.

۲. تکیه ریزی واقع در جنوب تخت فولاد اصفهان، به نسبت دیگر تکایا و بقعه‌هایی که در گورستان تخت فولاد وجود دارند، نوبنیاد و از تکایای عهد قاجار است و مزار شیخ مرتضی ریزی در آنجا واقع است و در حقیقت ریزی را، در همان محرابی که وی در آنجا شبهای جمعه، به عبادت، وعظ و ارشاد و احیای مسی‌گذرانند، به خاک سپردند: تاریخ اصفهان، ص ۱۷۸؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۲۴.

۳. شیخ مرتضی ریزی، فرزند ملا عبدالوهاب لنجانی (م ۱۳۲۹ ق/ ۱۹۱۱م)، عالم فاضل، فقیه اصولی و از مدرسان بزرگ و وعاظ معروف اصفهان که در قریه ریز، دیده به جهان گشود و در آنجا نزد پدر و جمعی دیگر از بزرگان اصفهان، دانش آموخت، سپس رهسپار نجف اشرف شد و مدت دو سال از محضر شیخ انصاری و سیدحسن ترک و گروهی دیگر، کسب علم نمود و به اصفهان مراجعت نمود و به تدریس و اقامه جماعت در مسجد ذکرا الله پرداخت. او شبهای جمعه را در تخت فولاد، در همین مکان که در آن خفته، به وعظ، ذکر و احیای می‌پرداخت و حدود ده هزار نفر در مراسم احیای وی شرکت می‌کردند و ذکر «یا الله» و «یا رب» آنها تا به شهر می‌رسید. او نخستین کسی است که کتاب فوائد الاصول تألیف استادش را در اصفهان تدریس می‌کرد، تا آنکه در ۱۷ رمضان ۱۳۲۹، دیده از جهان فرو بست و در تکیه‌ای که به نام خود او بود، به خاک سپرده شد: رجال اصفهان یا تذکرة التبور، ص ۸۳، تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۹۷-۴۹۸، تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۸، ۲۸۵، ۲۹۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۲۴، ۱۲۶.

۴. تکیه فیض علی شاه اول، در تخت فولاد واقع شده است و آرامگاه فیض علی شاه اول است. علی مراد خان زند که از مریدان وی بود، بر فراز مرقد وی، بقعه‌ای ساخت که اکنون موجود است و گروهی از عرفا و صوفیه در اطرافش مدفون هستند: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸؛ تذکرة التبور یا دانشمندان

و بزرگان اصفهان، ص ۴۶۱؛ رجال اصفهان یا تذکرة التبور، ص ۲۲۳.

۵. فیض علی شاه اول، میرزا عبدالحسین ملا محمد علی طبسی (م ۱۱۹۴ ق/ ۱۷۸۰م)، پدران و نیاکان وی از قریه رقه تون بودند و پدرش امام جمعه طبس بوده است. او در اصفهان دیده به جهان گشود و در آنجا به فراگیری علوم پرداخت؛ سپس رهسپار شیراز شد و به خدمت سید معصوم علی شاه رسید و ریاضتها کشید و از مرتبه ارادت به خلافت رسید و لقب «فیض علی شاه» گرفت و به اتفاق مراد خود به اصفهان آمد و علی مراد خان زند نسبت به او ارادت یافته و تکیه فیض را به نام او بنا کرد و در آنجا به ارشاد پرداخت و پس از آنکه دیده از جهان فرو بست، در همانجا به خاک سپرده شد: بستان السباحه، ص ۹۱-۹۲؛ طرایق الحقائق، ۱۸۷/۳-۱۸۸؛ رجال اصفهان یا تذکرة التبور، ص ۶۰؛ تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۶۱؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸-۱۶۹؛ فهرس التواریخ، ص ۳۰۲؛ حدیقة الشعراء، ۱۰۳۹/۲؛ فرهنگ سخنوران، ۷۲۵/۱؛ الذریعة، ۸۵۳/۳/۹؛ تاریخ منتظم ناصری، ۱۴۰۰/۳؛ اکسیر التواریخ، ص ۶۵، ۶۲؛ تاریخ نهضت‌های فکری ایرانیان (دوره قاجاریه)، ۱۶۰۷/۳-۱۶۰۸.

۶. میرزا محمد رضا و یاسر محمد صادق نمازی شیرازی فرزند میرزا محمد جواد (م ۱۳۰۱ ق/ ۱۸۸۴م)، عارف کامل. وی در اصفهان دیده به جهان گشود و چون پدرش از تجار بود، خود او نیز سالها تجارت می‌کرد؛ اما بعد به خدمت حاج محمد کاظم سعادت علی شاه رسید و مجذوب او گشت و پس از فوت او به گناباد رفت و به خدمت حاج سلطان محمد رسید و تجدید عهد کرد و در سال ۱۲۹۷ قمری، مأذون به ارشاد و ملقب به «فیض علی شاه» گردید و به اصفهان بازگشت. او برادر حاج میرزا فتح الله شریعت بود و به همین علت به «طریقت» معروف شد. وی در ذی قعدة ۱۳۰۱ چشم از جهان فرو بست و در جنب مزار فیض علی شاه اول، به خاک سپرده شد: طرایق الحقائق، ۵۴۲/۳؛ رجال اصفهان یا تذکرة التبور، ص ۶۰؛ تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۶۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸-۱۶۹.

۷. محمد ابراهیم مقدس فرزند محمد مهدی (م ۱۲۸۹ ق/ ۱۸۷۲م)، عالم فاضل و مدرس در اصفهان که در جمادی الثانی، دیده از جهان فرو بست و در مقبره یا بقعه فیض علی شاه، به خاک سپرده شد: رجال اصفهان یا تذکرة التبور، ص ۱۹۶؛ تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۵۶؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸.

۸. ملا محمد باقر فرزند ملا محمد مهدی قمشه‌ای (م ۱۳۱۶ ق/ ۱۸۹۸م)، عالم فاضل و فقیه اصولی و از شاگردان میرزا ملا حسین علی تویسرکانی و آقا سید محمد شهبانلی: رجال اصفهان یا تذکرة التبور، ص ۲۰۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸؛ تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۹۳.

۹. مصلاى اصفهان یا به تعبیر مشهور مسجد مصلاى تخت فولاد، به مساحت بیست هزار جریب، از حیث وسعت و اهمیت، از جهانی، بر سایر مصلاهای اصفهان برتری داشته و در گذشته، شب ۲۱ رمضان و شبهای جمعه پر از جمعیت می‌شده؛ ولی بیشتر جهت نماز استسقاء، مورد استفاده قرار می‌گرفته است. در قسمت جنوبی این مصلا، مقصوره‌ای قرار داشته که جای محراب و منبر بوده و ساخت آن به زمان آق قویونلوها و به قولی به یکی - دو قرن قبل باز می‌گردد و مدت هفت قرن، از آسیب و خطرات زمان و انهدام، دور مانده بود؛ اما متأسفانه در سالهای اخیر بی‌جهت و بدون آنکه به اهمیت آن پی ببرند، ویرانش ساختند. در گرداگرد این مسجد و مصلا، دیواری کشیده بودند، تا صحن این مصلا را از دیگر اراضی تخت فولاد، جدا کنند. در اطراف این مصلا، قبور و آرامگاه‌های عالمان و دانشمندان و بزرگان اصفهان، بسیار است: تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۴۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۲۳؛ تذکرة التبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۷۹، ۴۲۴.

۱۰. سید عبدالله فرزند یحیی حسینی کرملایی (م ۱۲۶۹ ق/ ۱۷۱۴م)، عالم فاضل و ادیب شاعر. از زندگانی وی اطلاعی نداریم؛ جز اینکه نوشته‌اند او در تخت

[الهجری] مدفنه وسط تخته فولاد، قریب المصلی.

آقا حسین،^۱ وفاته سنة ۱۰۰۴ [الهجری] قریب المصلی وهو
الحکیم الفقیه.^۲

الامیر سید محمد المدعو «میرزا سید» الحسینی الخاتون آبادی^۳
العارف، وفاته سنة ۱۲۶۲ [الهجری]، قبره قریب من تکیه ریزی.

لسان الارض:^۴

السید عبدالباقی الموسوی، المتخلص بالـ «طیب»^۵ وفاته سنة ۱۱۷۱
[الهجری]، مدفنه اوخر تخته فولاد، قریب «لسان الارض».

السید میرزا عبدالرزاق امام الجمعة،^۶ وفاته سنة ۱۳۱۹
[الهجری]، مدفنه قریب «لسان الارض».

تکیه الملك:^۷

الحاج آقا منیرالدین،^۸ وفاته سنة ۱۳۴۲ [الهجری]، مدفنه صحن

→ فولاد اصفهان، نزدیک مصلا، به خاک سپرده شده است: رجال اصفهان یا تذکره
القبور، ص ۱۴۵؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۲۴؛ سیری در
تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۳۷.

۱. در اصل «آقا حسن» آمده که صحیح آن «آقا حسین» حکیم است.

۲. میرزا حسین حکیم (م ۱۰۰۴/ق ۱۵۹۵ یا ۱۵۹۶ م)، عالم فاضل و فقیه کامل
و از حکمای الهی سده دهم هجری، از تاریخ تولد و زندگانی وی اطلاعی نداریم
جز اینکه نوشته‌اند او در نزدیک مصلاي تخت فولاد، به خاک سپرده شده است:
رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۲۰۷؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان،
ص ۲۷۸-۲۷۹؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۳۶.

۳. میرسید محمد حسین خاتون آبادی «میرزا سید» (م ۱۲۶۲/ق ۱۸۴۶ م)، عالم
فاضل و فقیه کامل. از زندگانی وی اطلاعی نداریم، جز اینکه نوشته‌اند او در
نزدیکی تکیه ریزی، مدفون است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۲.

۴. گورستان تخت فولاد را گاهی به عنوان: «تسمیه الشیء باسم جزئه» به نام
«لسان الارض» نیز، می‌نامند و علت این نام‌گذاری را به حدیثی نسبت می‌دهند
که در این باب از پیامبر ﷺ، در باب اصفهان وارد شده و شرح آن از این قرار
است که در تفسیر آیه ۱۱، سوره فصلت: «إِنَّمَا طُوعاً أَوْ كَرْهاً، فَأَلْنَا أَتِنًا طَائِعِينَ»
آمده است. زمین اصفهان که «فم الارض ولسانها» می‌باشد، این امر را اجابت
کرد. در حدیثی دیگر نیز، همین مطلب، ذیل حدیث «حَبَّ الْوَطَنِ مِنَ طَيْبِ
الْمَوْلِدِ» آمده است و اضافه شده است که این سرزمین و این محل جواب انبیا را
داده و آنها را اجابت کرده است و گویند قبر شعبای پیامبر و یا قبر یوشع پیامبر
نیز، در آنجا واقع است که از انبیا بنی‌اسرائیل بوده‌اند و هنگام کوچاندن
یهودیان به اصفهان، در این سرزمین چشم از جهان فرو بسته و در اینجا به خاک
سپرده شده‌اند و البته این یوشع، غیر از یوشع بن نون - وصی حضرت موسی ﷺ -
است: ذکر اخبار اصفهان، ۴۱/۱؛ محاسن اصفهان، ص ۳۵ (مقدمه مؤلف)؛ ترجمه
محاسن اصفهان، ص ۷۹. اما بقعه‌ای که به صورت خاصی در تخت فولاد اصفهان
به نام «لسان الارض» خوانده شده، عبارت از چهار دیواری بزرگی است که
عمارتی در میان آن قرار دارد و در ضلع جنوبی آن بقعه منسوب به «یوشع نبی»
واقع شده است: تاریخ اصفهان، ص ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۴۴۴؛ سیری در تاریخ تخت
فولاد اصفهان، ص ۱۷-۱۸، ۱۸۴-۱۹۲؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو
قرن اخیر، ۳۲/۲ و ۳۴۱/۳-۳۴۲؛ گنجینه آثار ملی، ص ۷۴.

۵. سید عبدالباقی فرزند محمد رحیم فرزند میرزا محمدباقر فرزند میرزا رضا
بزرگ فرزند حکیم احمد فرزند حکیم سلمان موسوی «طیب» (۱۱۱۷ یا ۱۱۲۷
- ۱۱۷۱/ق ۱۷۰۵ یا ۱۷۱۵-۱۷۵۸ م)، از سلسله سادات حکیم سلمانی است
که اصل آنها از چهارم است و حکیم سلمان به پانزده واسطه به «شیخ صفی‌الدین
اردبیلی» می‌رسد. پدر وی در حدود سال ۱۱۲۷ قمری به دستور افغانه کشته
شد و جدش «حکیم سلمان» به حکم شاه عباس صفوی به اصفهان آمد و طیب
مخصوص دربار شد. سید عبدالباقی نیز، در رکاب نادرشاه به عنوان «حکیم
باشی» و ندیم نادر، به هند رفت. او مدتی هم، کلاتر اصفهان گردید؛ اما از این
سمت استعفا داد و برادر خود را که میرزا عبدالوهاب نامیده می‌شد، به این سمت
انتخاب کرد. فرزند وی میرزا محمد رحیم کلاتر و نواده‌اش میرزا محمد علی
کلاتر نام داشته‌اند. خانواده کلاتریهای اصفهان که از سادات جلیل‌القدر
و بیشترشان اهل علم و فضل بوده‌اند، همه از اولاد او هستند. وی دارای دیوان
شعری است که در ۱۳۴۷ شمسی، به کوشش حسین مظلوم (کی فر)، در تهران، به
چاپ رسیده است و دارای سه هزار بیت می‌باشد: آتشکده آذر، ص ۴۱۲-۴۱۳؛
مجمع الفصحاء هدایت، ۳۴۰/۲؛ نگارستان سخن، ص ۵۶؛ قاموس الاعلام، ۲۹۹۶/۴؛
فهرست کتابخانه مجلس شورای ملی (اسلامی) ابن یوسف، ص ۳۴۲-۳۴۳؛ ریاض الجنه
زنوزی، روضه پنجم، قسم دوم، برگ ۸۶۵؛ نتایج الافکار، ص ۴۴۲؛ تذکره روز
دوشنبه، ص ۴۱۱-۴۱۲؛ عقد ثریا، ص ۴۰؛ نگارستان دارا، نگارخانه چهارم،
۱/۲۲۷؛ الذریعة، ۲/۹۴۴-۶۴۵؛ تذکره اختر، ص ۱۲۷-۱۳۰؛ خرابات خراب،
ص ۱۱۷؛ صحف ابراهیم، برگ ۲۰۳ و شماره ۷۰؛ ریاض الشعراء و اله داغستانی،
برگ ۲۳۱؛ خلاصه الافکار، ص ۳۵۳؛ «طیب اصفهانی»، مجید اوحدی یکتا، مجله
یغنا، سال هجدهم، ص ۲۱۲؛ دیوان طیب اصفهانی، مقدمه مصحح و خاتمه مؤلف،
ص ۸۹؛ مجله راهنما، سال دوازدهم، ص ۱۹۰-۱۹۱ (مقاله کیوان سمعی)، در شرح
حال طیب اصفهانی؛ سفینه محمود، ص ۱۷۹؛ فرهنگ سخنوران، ۲/۵۸۶-۵۸۷؛
سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۸۸-۱۸۹؛ تذکره القبور یا دانشمندان
و بزرگان اصفهان، ص ۳۹۷-۳۹۸؛ فهرست التواریخ، ص ۲۶۳؛ فهرست کتابهای چاپی
فارسی، مشار، ۲/۲۳۳۴؛ تاریخ ادبیات ایران (از صفویه تا عصر حاضر)، ادوارد
براون، ص ۲۵۷؛ تاریخ منتظم ناصری، ۲/۱۱۵۳؛ روضه الصفا، ۸/۵۸۶؛ دایرة
المعارف فارسی، مصاحب، ۱/۱۶۱۸؛ لغت‌نامه دهخدا، ۹/۱۳۵۶۵.

۶. سید میرزا عبدالرزاق فرزند سید عبدالجواد فرزند سید مهدی فرزند میرقاضی
فرزند سید محمد نائب الصدر فرزند میر محمد تقی موسوی «امام جمعه» (م ۱۳۱۹
ق/۱۹۰۱ م)، عالم فاضل، جد بزرگ وی وزیر شاه صفی (شاه سلیمان) صفوی بود.
او نزد حاج شیخ محمدباقر نجفی و ملا محمدتقی هروی اصفهانی حائری، دانش
آموخت و به مدارج علمی بالایی رسید و امامت جماعت مسجد امام‌زاده اسماعیل
را به عهده داشت. وی رساله ارث استاد خود، محمد تقی هروی و چند رساله دیگر را
کتابت کرده که اکنون در مجموعه شماره «۳-۳» کتابخانه حضرت آیت‌الله‌العظمی
گلپایگانی، موجود است: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۳۴-۱۳۵؛
رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۲۱۸؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان،
ص ۴۱۳؛ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی، ۱/۲۶۳.

۷. تکیه ملک را حاج محمد ابراهیم ملک التجار، به احترام آخوند ملا محمد
کاشانی، ساخته است. وی برگرد قبر آخوند کاشانی، حظیره‌ای کشید و قبر
آخوند در وسط آن قرار گرفت. این تکیه در قسمت متمایل به جنوب بقعه لسان
الارض واقع شده است: تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۳؛ سیری در تاریخ تخت
فولاد اصفهان، ص ۲۰۲؛ تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر، ۳/۳۴۸؛
رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۴۶-۴۷.

۸. حاج آقا منیرالدین فرزند آقا جمال‌الدین فرزند ملا علی بروجرودی اصفهانی
←

تکیه الملك.

۱۷۳، ۲۸۵، ۳۲۹، ۳۴۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۲۰۴؛ رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۴۸.

۳. تکیه آقا میرزا ابوالمعالی فرزند حاج محمد ابراهیم کلباسی اصفهانی، در اوایل تخت فولاد، در سمت غربی جاده و در کنار راهی که به سمت لسان الارض و تکیه ملک می رود، در سمت شمال آنها واقع شده است و از آثار دوره قاجار، با بقعه ای آجری در وسط تکیه است. بانی این تکیه حاج میرزا احمد ملا باشی، داماد ابوالمعالی است که پس از مرگ پدر زن خود، در سال ۱۳۱۵ قمری، آن را بنا نهاده است. در داخل و خارج بقعه و اتاقهای اطراف آن، گروه بسیاری از عالمان، فاضلان و واعظان به خاک سپرده شده اند. آقا میرزا ابوالمعالی محمد فرزند حاج محمد ابراهیم کلباسی (۱۲۴۷-۱۳۱۵ ق / ۱۸۳۱-۱۸۹۷ م)، عالم فاضل، فقیه کامل، محقق مدقق و از بزرگان مجتهدان و فقیهان اصفهان بود که در این محل که با قبر جدش حاج محمد حسن کلباسی، نزدیک هشتاد متر، فاصله دارد، مدفون شده است. او دارای هفتاد کتاب و رساله در فقه، اصول، تفسیر، رجال و علوم دیگری است که بسیاری از آنها چاپ شده است: تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۲-۱۷۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۵۸-۵۹؛ رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۴۰؛ علمای بزرگ شیعه، ص ۳۱۵؛ فهرست مؤلفین کتب چاپی مشار، ۳۰۲/۱؛ الکنی و الالقاب، ۱۵۲/۱؛ المآثر و الآثار (چهل سال تاریخ ایران)، ۲۳۱/۱، ۲۳۰/۲، ۷۸۰/۲؛ هدیه الاحیاء، ص ۴۰؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۷۶-۴۷۷.

۴. سید اسماعیل خلیفه سلطانی فرزند سید حسین حسینی مرعشی «خلیفه سلطان» (م ۱۳۳۴ ق / ۱۹۱۶ م)، عالم فاضل و عارف کامل که اعتقایشان به «سادات خلیفه سلطانی» شهرت دارند: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۱۹۹؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۳۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۱؛ طبقات اعلام الشيعة (قرن الرابع عشر)، ۱۴۳/۱-۱۴۴.

۵. حاج سید حسن فرزند سید محمد موسوی «واعظ کاشانی» (م ۱۳۲۰ ق / ۱۹۰۲ م)، عالم فاضل، ادیب واعظ و از معارف اهل منبر در اصفهان که دارای دو اثر است یکی به نام: مکاتیب واعظ کاشانی و یا منشآت واعظ کاشانی و دیگری بتایب الحیاة فی موارد الآیات که اولی نزد سید محمد علی روضانی و دومی به شماره «۴۵۳۷» در کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی موجود است. قبر وی در اتاق مخصوصی در تکیه می باشد که به کوچه پنجره دارد: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۴۴؛ تاریخ اصفهان، ص ۱۷۳؛ الذریعة، ۱۴۴/۲۲ و ۴۳/۲۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۱؛ فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی، ۱۱۳/۱۲.

۶. میرزا عبدالرحیم فرزند حاج میرزا رضا فرزند حاج محمد ابراهیم کلباسی اصفهانی (۱۲۵۴-۱۳۳۵ ق / ۱۸۳۸-۱۹۱۷ م)، عالم فاضل، ادیب و ریاضی دان. وی ابتدا در اصفهان مقدمات علوم را آموخت، سپس راهی نجف اشرف شد و در آنجا نزد میرزا حبیب الله رشتی و دیگران، علوم مختلف را فرا گرفت، پس از آن به اصفهان بازگشت و به اقامه جماعت و ارشاد مردم پرداخت. او دارای یک اثر به نام: کشف الحجاب فی شرح خلاصة الحساب است: تاریخ اصفهان، ص ۳۴۱؛ طبقات اعلام الشيعة (قرن الرابع عشر)، ۱۱۰۳/۲-۱۱۰۴؛ معجم المؤلفین، ۱۳۴/۲؛ رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۴۰؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۱؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۳۲.

۷. میرزا علی محمد فرزند ملا محمد علی فرزند ملا عبدالله فرزند مولی علی اکبر اژه ای (م ۱۳۲۰ ق / ۱۹۰۲ م)، عالم فاضل، ادیب شاعر و متخلص به «شریفی» و مؤلف مجموعه ای در آداب و اخلاق که در آخر رساله نماز شب جدش مولی علی اکبر اژه ای، در ۱۳۳۲ قمری / ۱۲۲۶ شمسی، به چاپ رسیده است: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۳۲؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۴۰؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۶.

شیخ حبیب الله نائینی بن ابراهیم^۱ وفاته سنة ۱۳۴۸ [الهجری]، مدفنه صحن تکیه الملك.

آخوند ملا محمد الکاشی^۲، وفاته سنة ۱۳۳۳ [الهجری]، مدفنه صحن تکیه الملك.

تکیه ابوالمعالی^۳

آقا میرزا اسماعیل خلیفه سلطانی^۴، وفاته سنة ۱۳۳۴ [الهجری]، مدفنه صحن ابی المعالی.

آقا سید حسن کاشی واعظ^۵، وفاته سنة [۲۰]۱۳ [الهجری].
آقا میرزا عبدالرحیم کلباسی^۶، والد الحاج میرزا رضا الموجود، ابن عم ابی المعالی، وفاته سنة ۱۳۳۵ [الهجری].

آقا میرزا علی محمد نتیجه الآخوند ملا علی اکبر الاجه^۷، وفاته

→ (۱۲۶۹-۱۳۴۲ ق / ۱۸۵۳-۱۹۲۲ م)، عالم فاضل زاهد و فقیه اصولی که در بروجرد دیده به جهان گشود و در همانجا مقدمات علوم آموخت، سپس برای ادامه تحصیل، به اصفهان رفت و نزد حاج شیخ محمد باقر مسجد شاهی دانش فرا گرفت و راهی عتبات عالیات گردید و در حوزه درس آیت الله میرزا محمد حسن شیرازی شرکت کرد و پس از طی مدارج علمی، به اصفهان مراجعت کرد و به تدریس و تألیف مشغول گردید و در مسجد ایلچی اقامه نماز جماعت می نمود. وی در علم رجال و درایه مهارت فراوانی داشت و در این زمینه تألیفاتی نمود که برخی از آنها به این شرح است: التیة عربی، در شرح حال علما و اساتید خویش؛ تنمیه منظومه بحر العلوم، در فقه؛ ترجمه حال عده ای از روای؛ رساله فرق نافله و فریضه که چاپ شده است؛ منظومه ای در اصحاب اجماع؛ منظومه ای در اصول؛ رسائل مستقلة ای در شرح حال روای و جواب مسائل استدلالی، به طریق جامع الشئات. وی از حاج شیخ محمد باقر مسجد شاهی و شیخ زین العابدین مازندرانی روایت کرده است: تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۵۰۵-۵۰۶؛ رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۴۷-۴۸؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۲۰۵؛ اعیان الشيعة، ۱۴۲/۱۰؛ معجم المؤلفین، ۹۲۲/۳؛ مصفی المسقال، ۴۶۶؛ الذریعة، ۲۵۹/۱۱ و ۱۶۰/۱۲ و ۲۵۹/۱۳ و ۲۱۷/۱۵ و ۳۷۳/۲۴؛ فهرست نسخه های خطی مرعشی، شماره «۲۹۰۷».

۱. شیخ حبیب الله فرزند ملا ابراهیم نائینی (م ۱۳۴۸ ق / ۱۹۲۹ م)، عالم فاضل، ساکن اصفهان که در دستگاه آقایان مسجد شاهی بود و نزد آنان دانش آموخت و پس از مرگ در تکیه ملک، نزدیک قبر آخوند ملا محمد کاشانی، به خاک سپرده شد: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۲۰۷؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۴۸؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۲۰۲.

۲. آخوند ملا محمد کاشانی «آخوند کاشی» (۱۲۴۹-۱۳۳۳ ق / ۱۸۳۳-۱۹۱۵ م)، عالم فاضل و حکیم عارف. وی نزد آقای محمد رضا قمشای دانش آموخت و کسانی چون: شیخ محمد خراسانی، میرزا حسن کاشی و آقا میرزا سید ابراهیم شمس آبادی، از او دانش آموختند. آخوند کاشی هیچ گاه ازدواج نکرد و حکایت غریب و حالات عجیبی از ایشان نقل کرده اند و تدریس حکمت و کلام در زمان وی، به او منحصر بود. وی را عالمی زاهد و پارسا دانسته اند و بر حسب وصیت خودش، او را در بیابان به خاک سپردند؛ اما پس از چندی گرداگرد قبر وی، آباد گردید. بر سنگ قبر او بر طبق وصیت خودش این عبارت نوشته شد: «فقیر الحق، اضعف خلق الله، آخوند ملا محمد کاشانی»؛ تاریخ اصفهان جابری، ص

سنة ۱۳۲۰ [الهجري]، خارج [صحن] ابي المعالي، قريب الفاضل الهندي.

وقريب منه الميرزا محمد حسين^۱ من تلك الاسرة، والظاهر انه والد الميرزا علي محمد، وفاته سنة ۱۳۰۲ [الهجري] وقريب منه المولى عبدالله^۲، وفاته سنة ۱۲۶۵ [الهجري].

ملا علي اكبر اجه^۳، وفاته سنة ۱۲۳۲ [الهجري]، مدفنه قريب الفاضل الهندي.

الحاج محمد اسماعيل^۴ العارف الحكيم، متّصل به، وفاته سنة ۱۳۰۴ [الهجري].

قريب منه الآخوند ملا عبدالله بن الحسين^۵، وفاته سنة ۱۱۸۴ [الهجري]، كان من الحاضرين في مجلس اتحاد الفريقيين زمن نادر شاه.

قريب منه الآخوند ملا اسماعيل الخاجوي^۶، وفاته سنة ۱۱۷۳ [الهجري].

ملاً خليل الشريف الحكيم العارف^۷، وفاته سنة ۱۲۸۶ [الهجري].

قريب منه الآخوند ملا محمد ابراهيم^۸، وفاته سنة ۱۱۹۹ [الهجري]، فقيه، محدث.

ملا محمد صالح بن محمد طاهر المازندراني^۹، وفاته سنة ۱۱۹۰ [الهجري]، قريب من هؤلاء المذكورين، فقيه، محدث.

وفات ميرزا محمد حسن نواب^{۱۰}، نواده شاه سلطان حسين صفوي،

۱. ميرزا محمد حسين ازهاي (م ۱۳۰۲ ق/ ۱۸۸۵ م)، عالم فاضل واز نوادگان مولى على اكبر ازهاي، چنان‌كه پيش از اين اشاره كرديم، پدر ميرزا على محمد، ملا محمد على است، نه محمد حسين و اشاره آيت‌الله العظمى مرعشى به اينكه، گوياء وى پدر ميرزا على محمد است، چندان مقرون به صحت نيست: تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۷۸، ۴۳۹؛ كارنامه بزرگان، ص ۱۴۷؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۵.

۲. مولا عبدالله فرزند مولى على اكبر ازهاي (م ۱۲۶۵ ق/ ۱۸۴۹ م)، عالم جامع و فقيه كامل، تاريخ تولد و زندگاني وى روشن نيست؛ اما تاريخ درگذشت او را، كفاش شاعر در بيتي به اين شرح آورده است:

از پي تاريخ رحلتش كفاش گفت رفته عبدالله از دنيا به گلزار جنان
رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۲۲۰؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۳۹؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۶.

۳. ملا على اكبر فرزند ملا محمد باقر ازهاي (م ۱۲۳۲ ق/ ۱۸۱۷ م)، عالم فاضل، فقيه متكلم و زاهد عابد. او از نوادگان ملا شريف رويدشتي اصفهاني است و در مسجد امام عليه السلام در اصفهان امامت جماعت بود و تدريس مي‌کرد. وى در رد عقايد شيخ احمد احسايي و ميرزا محمد اخباري، رساله‌ها و كتابهايي نوشت. آثار و تاليفات فراواني دارد كه مهمترين آنها: زبدة المعارف، در اصول دين، به فارسي است كه در ۱۲۲۴ قمرى چاپ شده است؛ رساله‌اي در معراج جسماني رسول اكرم صلى الله عليه وآله و رساله نماز شب كه به چاپ رسيده‌اند. قبر وى در مقابل تكيه ابوالمعالي واقع شده است: تاريخ اصفهان، ص ۱۱۲؛ تذكرة القبور آخوندگري، ص ۳۴؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۳۸-۴۳۹؛ رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۵۰؛ روضات الجنات، ۴/ ۴۰۸-۴۰۶؛ اعيان الشيعة، ۱۷۱/۸؛ ايضاح المكنتون، ۸/ ۱۲۲؛ هدية العارفين، ۱/ ۷۷۷؛ مكارم الآثار، ۳/ ۹۴۵-۹۴۷؛ علمای بزرگ شيعة، ص ۵۱۸؛ فوائد الرضوية، ص ۲۷۴؛ نجوم السماء، ص ۴۱۸؛

معجم المؤلفين، ۲/ ۴۰۸؛ الذريعة، ۱/ ۲۳۱، ۲۹۷، ۴۴۷ و ۲۵۵/۷ و ۱۶۳/۸ (نك): فهرس اعلام الذريعة، ۲/ ۱۵۰۲-۱۵۰۳؛ تنمة المستفي، ص ۶۰۲؛ مؤلفين كتب چاپي مشار، ۴/ ۴۸۸-۴۸۹.

۴. حاج ملا محمد اسماعيل فرزند محمد جعفر در كوشكي (م ۱۳۰۴ ق/ ۱۸۸۵ يا ۱۸۸۶ م)، حكيم، فيلسوف، عارف و مدرس. وى نزد ملا اسماعيل واحد العين، ميرزا حسن نوري و ملا عبدالجواد مدرس خراساني دانش آموخت و خود به تدريس پرداخت. از مشاهير شاگردانش آقا سيد ابوالقاسم ده‌كردى است؛ رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۵۲؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۳۵؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۶۴، ۱۱۶.

۵. ملا عبدالله فرزند حسين (م ۱۱۸۴ ق/ ۱۷۷۰ م)، عالم فاضل و چنان‌كه اشاره شده جزو عالمان شيعي است كه در جلسه اتحاد بين شيعة و اهل سنت كه نادرشاه تشكيل داد، شركت داشت و پيش از اين از زندگاني وى اطلاعي نداريم؛ رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۲۱۹؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۴۲؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۷.

۶. آخوند ملا اسماعيل فرزند محمد حسن فرزند محمد رضا فرزند علاء الدين محمد خاجويي مازندراني (م ۱۱۷۳ و يا ۱۱۷۷ ق/ ۱۷۶۰ يا ۱۷۶۳ م)، حكيم متأله و عالم فاضل كه حواشي و تعليقات بسياري بر كتابهاي حكمت و كلام نوشته است و كتابها و رساله‌هاي فراواني دارد كه تنها در كتابخانه آيت‌الله العظمى مرعشى نجفي، پنجاه اثر وى به صورت خطي موجود است (نك): فهرست راهنا، ۲/ ۲۳۸-۲۳۹) و آقا بزرگ تهراني نيز، آثار وى را در طبقات و الذريعة معرفي کرده است (نك: طبقات اعلام الشيعة (قرن الثاني عشر)، ص ۶۴) براي شرح حال او نگاه كنيد به: تسييم امل الآمل، ص ۶۷-۶۹؛ الاجازة الكبيرة جزايري، ص ۹۸-۱۰۱؛ نجوم السماء، ص ۶۶۸؛ روضات الجنات، ۱/ ۱۱۴؛ اعيان الشيعة، ۳/ ۴۲۲، ۴۰۲؛ مرآت الكتب، ۱/ ۴۶؛ مصفى المقال، ص ۷۸؛ طبقات اعلام الشيعة (قرن الثاني عشر)، ص ۶۲-۶۴؛ فوائد الرضوية، ص ۵۳؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۳۳؛ فهرست كتابهاي چاپي عربي مشار، ص ۵۷۶؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۵-۱۱۶؛ هدية العارفين، ۱/ ۲۲۱؛ معجم المؤلفين، ۱/ ۳۷۸؛ تاريخ اصفهان جابري، ص ۱۷۵؛ الذريعة، ۱/ ۶۹، ۱۴۵ و موارد ديگر.

۷. ملا خليل شريف حكيم (م ۱۲۸۶ ق/ ۱۸۶۹ م)، عالم فاضل و حكيم عارف كه در جنب قبر فاضلان، در تخت فولاد، به خاک سپرده شده است. او از شاگردان حاج ملا على نوري است؛ رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۲۱۰؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۱۱؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۷، ۱۶۳.

۸. آخوند ملا محمد ابراهيم (م ۱۱۹۹ ق/ ۱۷۸۵ م)، عالم فاضل و عظيم القدر. قبر وى بلند و در جنب قبر ملا اسماعيل خاجويي است. تاريخ مرگ او را «رفيق» و «مشهور»، دوتن از شعراي اصفهان، در اشعاري به نظم كشيده‌اند؛ رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۵۵؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۱.

۹. ملا محمد صالح فرزند محمد طاهر مازندراني (م ۱۱۹۰ ق/ ۱۷۷۶ م)، عالم فاضل متقي. قبر وى نزديك قبر ملا اسماعيل خاجويي است و گوياء وى پدر آخوند ملا محمد ابراهيم است؛ رجال اصفهان يا تذكرة القبور، ص ۲۱۷؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۸۵؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۷.

۱۰. ميرزا محمد حسن نواب فرزند ميرزا محمد ابراهيم صدر (م ۱۲۳۳ ق/ ۱۸۱۸ م)، متولي آستان قدس رضوي و نواده دختری شاه سلطان حسين صفوي كه خود از اعيان و اشراف بوده است و در ضلع جنوب غربي قبر ملا اسماعيل خاجويي مدفون است؛ تذكرة القبور يا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۶۸؛ سيري در تاريخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۱۶، ۶۴.

- برادرش میر محمد حسین مدفون می‌باشد: تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۸۸؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۵.
۴. آخوند ملا محمد مهدی فرزند محمد صادق قمبوانی سمیری (م ۱۲۵۵ ق/ ۱۸۳۹ م)، عالم فاضل و محقق. وی در اصفهان نزد جمعی از علما و اساتید دانش آموخت و در همانجا سکونت کرد و مرجع حکم و فتوا شد. او خط نسخ را به استادی و مهارت می‌نوشت و حوزه درس و مباحثه داشت: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۵۹؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۵۱۱؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۷.
۵. میرسید مرتضی فرزند میرسید محمد قمی (م ۱۱۵۶ ق/ ۱۷۴۳ م)، عالم زاهد و از دانشمندان و اواخر عهد صفوی: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۲۳۰؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۹۹؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۶.
۶. حاج ملا محمد صادق یزدی اصفهانی (م ۱۲۶۴ ق/ ۱۸۴۸ م)، عالم فاضل و محقق مدقق. در یزد دیده به جهان گشود و در همانجا نشو و نما یافت و علوم مختلف را فراگرفت و در اواخر عمر خویش، به اصفهان مهاجرت کرد و در همانجا نیز، دیده از جهان فرو بست: تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۷۸؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۴.
۷. آقا میرزا ابوالحسن فرزند میرزا محمد مهدی نوری سازندرانی (م ۱۳۲۹ ق/ ۱۹۱۱ م)، عالم فاضل. پدر و پسر هر دو از عالمان اصفهان به شمار می‌رفتند و صاحب عنوان بودند. در برخی از منابع، سال مرگ وی را ۱۳۱۹ قمری نوشته‌اند: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۱۹۷؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۷۷؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۱.
۸. میرزا محمد مهدی فرزند میر محمد هادی دولت آبادی (م ۱۲۶۲ ق/ ۱۸۴۶ م)، عالم فاضل و از نوادگان قاضی نورالله شوشتری که در دولت‌آباد از بلوک برخوردار زندگی می‌کرد و در اصفهان دیده از جهان فرو بست و در تخت فولاد نزدیک قبر فاضل هندی، به خاک سپرده شد: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۵۹؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۵۱۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۷.
۹. میر محمد حسین فرزند میر سید علی حسینی میر محمد صادقی (م ۱۲۸۸ ق/ ۱۸۷۱ م)، عالم فاضل و برادر آقا میر سید حسن مدرس اصفهانی: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۵۸؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۹۱؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۳؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن الثالث عشر)، ۴۰/۲.
۱۰. ملا محمد نایینی «فاضل نایینی» (م ۱۲۶۳ ق/ ۱۸۴۷ م)، عالم فاضل و شوهر خواهر حاجی کلباسی. او امامت جماعت مسجد حکیم را مدتی به عهده داشت و قبر وی جنب قبر فاضل هندی است و در اصطلاح مردم اصفهان از قبر او و فاضل هندی به عنوان «فاضلان» تعبیر می‌شود: تذکره القبور گزی، ص ۴۱؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۷۵-۴۷۶؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۵، ۱۶۱؛ تاریخ اصفهان جابری، ص ۱۷۵.
۱۱. حاج سید یوسف فرزند سید محمد حسین حسینی جنابذی قاینی خراسانی (م ۱۲۴۶ ق/ ۱۸۳۰ م)، عالم عامل و فقیه کامل و از ائمه جماعت اصفهان و صاحب چند کتاب و رساله که از آن جمله است: الزکواکب الضیائیة، در شرح زبدة شیخ بهایی، در دو جلد بزرگ که جلد اول آن در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، به شماره «۵۹۳۱» موجود است که در تاریخ ۱۲۳۲ قمری، انجام یافته است: تذکره القبور گزی، ص ۴۱؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸؛ رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۵۸؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۳۶؛ الذریعة، ۴۳۲/۳-۱۸۰/۱۸-۱۸۱؛ زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، ص ۳۱۱.

خلف میرزا محمد ابراهیم صدر سابق، متولی آستانه رضوی. کان شاعراً و عالماً، وفاته لیلۃ الاحد ۱۵ رمضان سنة ۱۲۳۳، قریب [الفاضل] الهندی.

فاطمه بیگم، ملقبه به «خان آغاییگم»^۱ بنت نواب میرزا محمد تقی الحسيني الصفوي، كانت عالمة، فاضلة، شاعرة. ساکن «گلبهار اصفهان» [وفاتها] شهر صفر سنة ۱۳۴۲ [مدفنها] عند الميرزا محمد حسن.

میرزا اشرف نصر آبادی بن المیرزا یوسف نصر آبادی جرقوئی،^۲ قریب من المیرزا محمد حسن، وفاته غرة شعبان سنة ۱۳۳۹.

میرزا محمد علی بن المیرزا عبدالصمد شهشهانی الحسيني،^۳ وفاته سنة ۱۲۶۵ [الهجري]، کان من العلماء و هو اخو السيد محمد الشهشهاني، قریب [الفاضل] الهندی.

آخوند ملا محمد مهدی القمبوانی،^۴ وفاته سنة ۱۲۵۵ [الهجري]، قریب الفاضل الهندی.

میر سید مرتضی بن المیر سید محمد القمی،^۵ وفاته سنة ۱۱۵۶ [الهجري]، قریب الفاضل الهندی.

الحاج ملا محمد صادق الیزدی الاصفهانی،^۶ قریب الفاضل الهندی، وفاته سنة ۱۲۶۴ [الهجري].

آقا میرزا ابوالحسن النوری بن المیرزا محمد مهدی النوری^۷ [وفاته] سنة ۱۳۲۹ [الهجري]، قریب من [الفاضل الهندی].

المیرزا محمد مهدی ابن المیر محمد هادی الدولة آبادی^۸ [وفاته] سنة ۱۲۶۲ [الهجري]، قریب من [الفاضل الهندی].

المیر محمد حسین الحسيني،^۹ وفاته سنة ۱۲۸۸ [الهجري]، قریب من [الفاضل الهندی].

ملا محمد النائینی،^{۱۰} [وفاته] سنة ۱۲۶۳ [الهجري]، متصل بقبر الفاضل الهندی.

الحاج سید یوسف الخراسانی،^{۱۱} وفاته سنة ۱۲۴۶ [الهجري]،

۱. فاطمه بیگم دختر میرزا محمد تقی حسینی صفوی خلیفه سلطانی «خان آغاییگم» (م ۱۳۴۲ ق/ ۱۹۲۳ یا ۱۹۲۴ م)، از زنان شاعر عالم فاضل زمان خود بوده است و در محله گلبهار اصفهان سکونت داشته و نزدیک قبر میرزا محمد حسن صفوی مدفون است: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۲۲۳؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۳۵.

۲. میرزا اشرف فرزند میرزا یوسف نصر آبادی جرقوئی (م ۱۳۳۹ ق/ ۱۹۲۰ یا ۱۹۲۱ م)، ادیب و شاعر. از زندگانی وی در تذکرها اطلاعی به دست نیامد و آقابزرگ نیز اشاره‌ای به نام او نکرده است. قبرش جنب قبر فاضل هندی می‌باشد: رجال اصفهان یا تذکره القبور، ص ۲۰۰؛ تذکره القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۱۶۸، ۱۶۶؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۱، ۱۶۶.

۳. میرزا محمد علی فرزند میرزا عبدالصمد فرزند محمد فرزند ابراهیم حسینی خورزوقی برخواهر شهشهانی اصفهانی (م ۱۲۶۵ ق/ ۱۸۴۹ م)، عالم فاضل و زاهد متعبد که به علم و تقوا شهرت داشت و از شاگردان سید محمد مجاهد کربلایی، سید علی صاحب ریاض و حاجی کلباسی بوده است. وی در جنب قبر

قرب من [الفاضل الهندي]

حاج میرزا علی تقی زنجانی موسوی،^۱ امام مسجد خیاطها و هو من سلسله الميرزا ابي المكارم الزنجاني المشهور.

تکیه خرابه:^۲

آقا میرزا محمد ابراهیم المتخلص بـ «ساغر»^۳ وفاته سنة ۱۳۰۲ [الهجري]، مدفنه في تکیه خربة.

الحاج سيد عبدالحسن الدولت آبادي،^۴ في تلك التکیه الخربة. الحاج سيد محمد جعفر المشهور بـ «خراساني»،^۵ مدفنه قريب تلك الخربة، وفاته سنة ۱۳۳۲ [الهجري].

الشيخ عبدالحسن المحلاتي،^۶ وفاته سنة ۱۳۳۰ [الهجري]، قريب الخربة.

بقعه فیض علی شاه:^۷

السيد محمدعلي الحسيني،^۸ وفاته سنة ۱۲۶۶ [الهجري]، مدفنه قريب بقعه فیض علي شاه.

السيد حسين،^۹ وفاته سنة ۱۲۲۵ [الهجري]، قريب [بقعه] فیض علي شاه.

السيد محمود^{۱۰} بن محمدعلي بن اسماعيل بن الحاج السيدحسن بن القاسم بن محب الله بن القاسم بن المهدي بن ابراهيم بن زين العابدين بن ابراهيم بن كريم الدين بن ركن الدين بن زين العابدين بن صالح الشهير بالقصير بن محمد بن محمود بن الحسين بن الحسن بن احمد بن صالح بن

۱. حاج میرزا علی تقی فرزند میرزا محمد علی فرزند امیر محسن موسوی اصفهانی (م ۱۲۵۸ ق/ ۱۸۴۲ م)، عالم فاضل واز سلسله میرزا ابوالمکارم زنجانی. وی از علمای پارسا و امام جماعت و مدرس مسجد خیاطها در بازار بزرگ اصفهان بود و آثار و تألیفات در فقه و اصول داشته است. مسجد خیاطها را مسجد زنجانیها نیز گفته‌اند. او دارای خطی نیکو بوده و بر کتاب ذریعة الضراعة، فیض کاشانی در تاریخ ۱۲۲۱ قمری حاشیه‌ای نگاشته است و نسخه‌ای از آن را آقا بزرگ در نجف اشرف نزد میرزا علی اکبر عراقی دیده است: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۵۸؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۹۴؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۵؛ معجم المؤلفین، ۵۴۰/۲؛ الذریعة، ۳۰/۱۰.

۲. تکیه خرابه، از آثار عهد صفوی است که در قسمت شرقی قبر فاضل هندی قرار گرفته و در سالهای اخیر آنجا را مانند دیگر تکایای مجاور تکیه شهدا خراب کرده‌اند: تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۲؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۱، ۱۱۴.

۳. آقا میرزا محمد ابراهیم فرزند محمد اسماعیل «ساغر» (م ۱۳۰۲ ق/ ۱۸۸۴ یا ۱۸۸۵ م)، شاعر، ادیب و خطاط که در حدود هشتاد سالگی در گذشته و دارای چهار فرزند پسر و دو دختر بوده است که پسرانش همگی شاعر بوده‌اند. او خود شاگرد غلامعلی خطاط بوده است. وی را آثار و تألیفات به این شرح است: دستور زبان فارسی؛ تحفة الحینیة؛ توحیدنامه؛ دیوان قصائد و غزلیات؛ کنزالمصاب؛ مثنوی سبعة احرف که نظم کتاب جلاء العیون علامه مجلسی است؛ مزخرف‌نامه، در حکایات

و امثال، نک: المآثر والآثار (چهل سال تاریخ ایران)، ۲۹۱/۱؛ دیوان غمگین؛ مقدمة همامی؛ حدیقة الشعراء، ص ۸۷؛ احوال و آثار خوشنویسان، ۱۱۲۶/۲؛ الذریعة، ۱۵۷/۸ و ۴۱۵/۹ و ۹۵۲ و ۱۶۶/۱۸ و ۲۰۱/۱۹ و ۲۰۲-۱۶۵/۲۱؛ رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۶۰؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۲-۴۳؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۱.

۴. شرح زندگانی حاج سید عبدالحسن دولت آبادی را در منابع نیافتیم، به احتمال زیاد وی از سادات دولت آبادی است که تنی چند از آنان مانند: سید مهدی فرزند سید هادی حسینی دولت آبادی و پدرش میر محمد هادی دولت آبادی، از نوادگان قاضی نورالله شوشتری، در همین محدوده، مدفون هستند، نک: سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۷.

۵. حاج سید محمد جعفر خراسانی (م ۱۳۳۲ ق/ ۱۹۱۴ م)، عالم فاضل و جلیل‌القدر و از نوادگان حاج سید یوسف خراسانی: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۱۱۳؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۲۶؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۲.

۶. شیخ عبدالحسن فرزند علی میرزا بابا فرزند حسین فرزند احمد فرزند محمد شفیع محلاتی اصفهانی (حدود ۱۲۷۰-۱۳۲۳ یا ۱۳۳۰ ق/ ۱۸۵۴-۱۹۰۵ یا ۱۹۱۲ م)، عالم فاضل، ادیب شاعر و محقق که در محلات، دیده به جهان گشود و پس گذراندن دوره مقدمات، به قم و اصفهان مهاجرت نمود و نزد جمعی از اساتید به ادامه تحصیل پرداخت، سپس جهت تکمیل دانش خویش، به نجف اشرف مهاجرت کرد و در آنجا نزد میرزا حبیب‌الله رشتی دانش آموخت و به مقام اجتهاد نایل شد و پس از آن به اصفهان مراجعت کرد و به تدریس، در مدرسه صدر و تألیف و ارشاد مردم پرداخت. او با خواهر حاج آقا منیرالدین بروجردی ازدواج کرد. وی دارای آثار و تألیفات فراوانی است که در منابع به ۲۶ اثر و تألیف او اشاره کرده‌اند. تألیفات و آثار وی بیشتر در فقه، اصول، تفسیر و حدیث است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به: تسلیت‌نامه؛ معتم الذرور، در ۳ جلد؛ شرح اصول کشف الغطاء؛ حاشیه الرسائل؛ حاشیه القرائین و دیوان اشعار عربی و فارسی اشاره کرد. محلاتی در تاریخ ۱۳۲۳ یا ۱۳۳۰ قمری، در اصفهان، دیده از جهان فرو بست و در تخت فولاد در مکانی نزدیک تکیه خرابه، به خاک سپرده شد: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۱۶۸؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۰۹؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۴؛ طبقات اعلام الشیعة (قرن‌الرابع عشر)، ۱۰۵۶/۱۳-۱۰۵۸؛ الذریعة، ۹۸/۷، ۱۰۳، ۶۸۴/۹ و ۲۹۳/۲۱.

۷. پیش از این، راجع به «تکیه فیض علی شاه» و شرح حال فیض علی شاه، اشاره شد.

۸. سید محمد علی حسینی (م ۱۲۶۶ ق/ ۱۸۵۰ م)، عالم زاهد: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۲۲۳؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۴۴؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸.

۹. سید حسین و یا سید محمد حسین اصفهانی (م ۱۲۲۵ یا ۱۲۳۵ ق/ ۱۸۱۰ یا ۱۸۲۰ م)، عالم زاهد که قبر وی نزدیک بقعه فیض علی شاه، دارای سنگی راست در بالای سرش بود که بر روی آن سنگ القاب و عناوین زیادی بود و اکنون آن را خراب کرده‌اند: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۲۰۸؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۲۷۷؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۸.

۱۰. سید محمود فرزند محمدعلی فرزند اسماعیل فرزند حسن فرزند قاسم حسینی (م ۱۳۱۹ ق/ ۱۹۰۱ م)، عالم فاضل و از نسل امام موسی بن جعفر (ره) که نزدیک قبر فاضل هندی در تخت فولاد مدفون است: رجال اصفهان یا تذکرة القبور، ص ۲۳۰؛ تذکرة القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۹۴؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفهان، ص ۱۶۶.

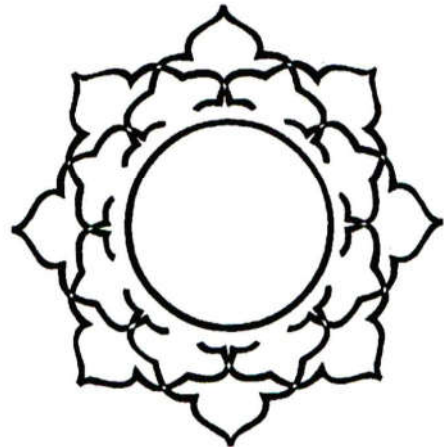
ابراهیم بن عیسی بن الحسن بن یحیی بن ابراهیم بن الحسن بن عبدالله بن موسی بن جعفر علیه السلام. وفاته ۲۳ رمضان سنة ۱۳۱۹، مدفنہ قریب الفاضل الہندی.^۱

استاد فولاد الحلواتی بن الاستاد شجاع الدین،^۲ وفاته سنة ۹۵۹ [الہجری].

درویش مجید الخطاط،^۳ وفاته سنة ۱۱۸۵ [الہجری] المطابق لقولنا:

زد رقم از پی تاریخ وفاتش آذر

شده ایوان جنان منزل درویش مجید
(ادامہ دارد)

به او منسوب است همین استاد فولاد حلواتی پسر استاد شجاع الدین است و ہم اکنون در صحن مرکز تلفن تخت فولاد، روبہ روی در تکیہ آغاباشی واقع شدہ است. این فولاد گویا از فتیان روزگار خویش بودہ است. در سہ - چہار سال پیش کہ شرکت مخابرات، در بخشی از زمینہای گورستان تخت فولاد، بہ بنای ساختمانہایی بزرگ پرداخت و دہہا گور در این قسمت با خاک یکسان شد، سنگ پارسوی گور فولاد را نیز، بہ دو نیم کردند و شکستند؛ اما با شکایت از شرکت مخابرات و بہ ویژہ با ہمت بیش از پیش دوشیزہ ساغر حمیدی، دانشجوی رشتہ مرمت دانشکدہ پردیس، و اینکہ وی سنگ گور فولاد را بہ عنوان کار پایان دورہ لیسانس خویش انتخاب کرد، گور فولاد از ویرانی رهایی یافت و او با ہنرمندی تمام سنگ قبر را مرمت کرد و در جای خویش استوار ساخت و سپس گزارش از کار خود تہیہ کرد و بہ کتابخانہ دانشکدہ پردیس اہدا کرد. برخی نوشتہ اند کہ این گورستان تا زمان صفویہ بہ نام «مزار بابارکن الدین» معروف بود؛ اما از این تاریخ بہ بعد بہ نام «تخت فولاد» معروف شد: تاریخ اصفہان، ص ۲۱۱-۲۱۲؛ تذکرۃ القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفہان، ص ۴۶۰-۴۶۱؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفہان، ص ۱۳-۱۵، ۲۸.

۳. درویش عبدالمجید طالقانی «درویش مجید» یا «مجید» و «خمش» (م ۱۱۸۵ یا ۱۱۸۸ ق/ ۱۷۷۱ یا ۱۷۷۴ م)، شاعر، ادیب و خطاط شکستہ نویس معروف کہ در کسوت درویشی، سیرت پادشاهی داشتہ و یکی از ارکان چہارگانہ مخترعین خط و خوشنویسان عالم است. وی در فن شکستہ نویسی بہ حدی ترقی کرد کہ رونق خط شفیعا را شکستہ و حاجت شیرازی دربارہ وی گفتہ است:

ای گشتہ مثل زخوشنویسی ز نخست

مفتاح خزاین ہنر خامہ توس

تا کردہ خدا لوح و قلم را ایجاد

نوشت کسی شکستہ ای چون تو درست

در سنین جوانی بہ سال ۱۱۸۵ یا ۱۱۸۸ قمری در اصفہان، دیدہ از جہان فرو بست و در قبرستان کوچک مقابل تکیہ میر بہ خاک سپردہ شد. گویند وی در بیشتر اوقات عمر مبتلا بہ مالاریا بودہ است. دیوان اشعار وی، بہ کوشش احمد سہیلی خوانساری، انتشار یافتہ است و نسخہای از آن در کتابخانہ دانشگاہ تہران موجود است: تذکرہ اختر، ص ۱۷۰-۱۷۳؛ رجال اصفہان یا تذکرۃ القبور، ص ۱۰۵-۱۱۰؛ تاریخ اصفہان، ص ۱۷۶-۱۷۷، ۲۶۰، ۲۶۱؛ فہرس التواریخ، ص ۲۷۷؛ پیدایش خط و خطاطان، ص ۱۲۶؛ خط و خطاطان رفیعی مہرآبادی، ص ۱۵۶؛ تذکرۃ القبور یا دانشمندان و بزرگان اصفہان، ص ۳۱۹؛ سیری در تاریخ تخت فولاد اصفہان، ص ۱۹۲-۱۹۳؛ دویت سخور، ص ۳۶۴؛ مجمع الفصحاء، ۴۴۵/۲؛ احوال و آثار خوشنویسان، ۱۲۶۲/۲ - ۱۲۶۴؛ تاریخ مستظم ناصری، ۱۷۲/۲؛ طبقات اعلام الشیعہ (قرن الثانی عشر)، ص ۴۷۲-۴۷۳؛ الذریعہ، ۲۱۷/۹، ۳۰۴، ۳۲۴، ۶۹۸، ۷۶۷، ۹۵۴، ۹۶۹، ۱۲۳۹؛ مجلہ آئندہ، آذر - اسفند ۱۳۶۹، ص ۷۹۹؛ سفینہ المحمود، ص ۳۰۱؛ طرایق الحقایق، ۷۲/۳؛ آتشکدہ آذر، ص ۴۲۴-۴۲۵ (۶۳۴-۶۳۶)؛ ہدیۃ العارفین، ۶۲۱/۱؛ عقد ثریا، ص ۵۱-۵۲؛ صبح گلشن، ص ۳۶۷؛ تحفۃ العالم شوشتری، ص ۲۵۲-۲۵۴؛ ریاض الجنۃ زنوزی، روضہ پنجم، قسم دوم، ص ۹۱۱-۹۱۲؛ نگارستان سخن، ص ۹۰، ریحانہ الادب، ۲۱۸-۲۱۹؛ نتایج الاکتسار، ص ۶۶۹-۶۷۰؛ روز روشن، ص ۶۰۹-۶۱۱؛ نگارستان دارا، ۲۵۰/۱ - ۲۵۱؛ تجربہ الاحرار و تسلیۃ الابرار، ۳۰۱/۱ - ۳۰۳؛ مجلہ یسنا، سال سوم، ص ۴۸؛ فرهنگ فارسی معین، ۵۲۴/۵ - ۵۲۵؛ فرهنگ سخورزان، ۳۳۸/۱ - ۳۳۹؛ آثار عجم، ص ۵۴۵؛ اطلس خط، ص ۶۱۸-۶۲۱؛ تاریخ ہنرہای ملی، ۹۲۷/۲ - ۹۳۰؛ سرآمدان فرهنگ، ۳۵۴/۱؛ شرح حال رجال ایران، ۳۰۱/۲؛ قزوین در گذرگاہ ہنر، ص ۲۲۹؛ کارنامہ بزرگان، ص ۲۷۶-۲۷۷؛ اثر آفرینان، ۲۹/۳.

۱. آیت اللہ العظمیٰ مرعشی نجفی علیہ السلام، در حاشیہ این شرح حال نوشتہ اند: «این نسب در دفتر ثبت شد».

۲. استاد فولاد فرزند استاد شجاع الدین حلواتی (م ۹۵۹ ق/ ۱۵۵۲ م)، عارف فاضل، قبر وی در فضای باز روبہ روی تکیہ میرفندرسکی و جنب غسلخانہ تکیہ خاتون آبادیہا قرار دارد. سنگ گور او دومین سنگ گور تاریخ دار باقی ماندہ در گورستان تخت فولاد است کہ مورخ محرم الحرام ۹۵۹ م. باشد و سنگ اول تاریخ دار سنگ گور بابارکن الدین است. جمشید مظاہری در تعلیقات خویش بر تاریخ اصفہان نوشتہ است کہ: آن کہ این تخت (تخت فولاد)،